

Oslo

PRIOslo, Velferdsetaten

Desentralisering av tjenester for personer med rusproblemer

samarbeid med
ideelle organisasjoner

Innholdsfortegnelse

1	Bakgrunn	4
1.1	Oppdrag og problemstillinger	4
1.2	Sammendrag.....	5
2	Metode og gjennomføring.....	7
2.1	Fokusgruppeintervjuer	7
3	Mulige samarbeidsområder og eksempler	8
3.1	Områder for samarbeid.....	8
3.2	Eksempler på samarbeid.....	9
3.2.1	Sykepleie på hjul og Arveset gård	9
3.2.2	Bo-team Østfold	10
3.2.3	Bærekraftige fellesskap.....	11
3.2.5	NM i gatefotball	11
3.2.6	Frelsesarmeen i Bærum	12
4	Samskaping som samarbeidsmodell.....	13
4.1	Samskaping som metode	13
4.2	Kjennskap til hverandre	13
4.3	Eksempler på samskaping i Oslo.....	14
4.3.1	Aktivitetshuset Bjerke.....	14
4.3.2	Aktivitetshuset Kastanjen	15
4.3.3	Verdensrommet	16
4.4	Behov for styring og kontroll	17
4.5	Gangen i en samskapingsprosess	17
4.5.1	Behovskartlegging, bli kjent og idémyldring	18
4.5.2	Planlegging og drift	21
4.5.3	Evaluering	22
4.6	Samarbeid ideelle organisasjoner imellom	23
5	Funn fra fokusgruppeintervjuene.....	23
5.1	Endrede behov hos innbyggere etter desentralisering	23
5.2	Kunnskap og kompetanse.....	25
5.3	Bomiljø og bolig	28
5.4	Samarbeid og samskaping	29

5.5	Finansiering.....	30
6	Økonomi.....	31
6.1	Anskaffelser.....	31
6.1.1	Inngå kontrakt	31
6.1.2	Hvordan beregner man verdien av en kontrakt?.....	32
6.1.3	Grunnleggende prinsipper i anskaffelser (anskaffelsesforskriftens del 1)	33
6.1.4	Anskaffelser av helse- og sosialtjenester over 7,8 mill kr.....	33
6.1.5	Mulighet til å reservere konkurranser for ideelle	34
6.1.6	Dialog før konkurransene	34
6.2	Tilskudd.....	35
6.2.1	Oslo kommunes tilskuddsordning for frivillige og ideelle organisasjoner	36
6.2.2	Tilskudd forvaltet av bydelene	36
6.2.3	Statlige tilskudd til kommuner og bydeler	37
6.2.4	Statlige tilskudd til ideelle organisasjoner.....	38
6.2.5	Statlige tilskudd til bruker- og pårørendeorganisasjoner	39
6.3	Fond og legater.....	40
6.3.1	Stiftelsen DAM.....	40
6.3.2	Unistiftelsen, Sparebankstiftelsen og Gjensidigestiftelsen	41
6.4	Risiko for at ytelser fra det offentlige til ideelle oppfattes som statsstøtte	43
7	Litteraturliste.....	44
8	Vedlegg.....	45
8.1	Intensjonsavtale mellom Sarpsborg kommune og Kirkens Bymisjon	45
8.2	Modell for evaluering av samskappingsprosessen ved Verdensrommet i Bydel Alna.....	47

1 Bakgrunn

Strategisk plan for rusfeltet ble vedtatt i 2018. Planen gir en verdibasert retning for utvikling av tjenestene på rusfeltet. Målet er både forebygging og økt livskvalitet for personer med rusproblemer. Innsatsen skal vris fra institusjonsbaserte tilbud til egen bolig i bydel med tjenester og tiltak som understøtter folks ressurser og egeninnsats. Det er et mål å se somatiske-, psykiske- og rusrelaterte helseforhold i sammenheng, og å få smidigere overganger mellom ulike tjenesteytere og tjenestenivåer.

Program for rusfeltet i Oslo 2020-2024 (PRIOslo) ble etablert for å nå målene i Strategisk plan for rusfeltet.

Temaplan for Oslo kommunes rusinstitusjoner 2021-2030 legger opp til en dreining av tjenestetilbudet med færre antall institusjonsplasser og oppbygging av bolig-, helse- og aktivitetstilbud i bydelene. I Oslo kommune er det gitt føringer om at minst 25% av institusjonsplasser skal driftes av ideell sektor.

Når behovene endres, vil det også være nødvendig med omstilling hos de ideelle aktørene. For at målene skal nås kreves det et godt samarbeid mellom bydelene, Velferdsetaten, ideell sektor og andre aktører.

1.1 Oppdrag og problemstillinger

I tildelingsbrevet fra byrådsavdelingen for arbeid, integrering og sosiale tjenester (AIS) i 2022 fikk Velferdsetaten i oppdrag å *“legge til rette for - og bidra til at ideelle organisasjoner kan medvirke i utvikling av lokale tilbud i bydelene”*.

PRIOslo har i sin plan for gjennomføringsfasen formulert dette som et eget prosjekt. Prosjektet “De ideelle organisasjonenes plass i desentraliseringen” er lagt til Arbeidsgruppe for Tjenester og skal vurdere følgende:

På hvilke områder er det interessant for bydelene å samarbeide med ideelle aktører, hva kan de ideelle organisasjonene tilby som kan være interessant for bydelene, og hvordan kan arbeidet organiseres og finansieres?

Prosjektgruppa har hatt deltagere fra PRIOslo/Velferdsetaten og Kirkens Bymisjon. Disse målsettingene ble formulert for prosjektet:

- Legge til rette for- og bidra til at ideelle organisasjoner kan medvirke i utvikling av lokale tilbud i bydelene.
- Utarbeide en systematisk oversikt over modeller og finansieringsmuligheter for samarbeid mellom bydeler og ideell sektor.
- Øke kunnskapen om og kjennskapen til aktørene om ulike samarbeidsformer.
- Identifisere eventuelle hindre for samarbeid og foreslå mulige løsninger.

Begrepsavklaring frivillig og/eller ideell organisasjon

Tanken bak frivillighet er å mobilisere sivilsamfunnet til å bidra til samfunnsnyttig arbeid. Begrepet "frivillig" benyttes om personer som bidrar uten godtgjørelse for å utføre en oppgave som er etterspurt i en organisasjon. De frivillige bidrar med sine ressurser gjennom for eksempel sosiale aktiviteter, matservering eller arbeid som krever spesiell kunnskap, som i Gatejuristen og Sykepleie på hjul.

"Frivillig" er også en betegnelse på organisasjoner. Alle organisasjoner som er registrert i frivillighetsregisteret er frivillige organisasjoner. Frivillige organisasjoner kan også inkludere medlemsorganisasjoner eller stiftelser.

Å være en ideell organisasjon handler mer om formålet enn om frivillighet. Ideelle organisasjoner jobber for et sosialt formål eller for å fremme medlemmenes interesser. De kan være registrert som aksjeselskap, stiftelse eller medlemsorganisasjoner, og aktiviteten finansieres gjennom innsamlede midler, fond, legater, tilskudd og offentlige midler.

Store ideelle organisasjoner har både betalte ansatte og frivillige. Dette gjelder for eksempel Blå Kors, Frelsesarmeen, Fransiskushjelpen og Kirkens Bymisjon. De tilbyr både tjenester som er lovpålagte og finansiert av kommunen, som institusjonsplasser og boliger med oppfølging, og tjenester de selv har startet for å fylle et behov i samfunnet. Sistnevnte tjenester er ofte finansiert gjennom ulike tilskudd og egne midler.

1.2 Sammendrag

Desentralisering av rusfeltet innebærer endrede forutsetninger for bydelene og en ny hverdag for mange innbyggere med rusproblemer. Innbyggere som tidligere har bodd på institusjoner med døgnbemanning, skal bo i egen bydel og må i større grad må oppsøke aktiviteter og tilbud utenfor hjemmet.

Målet med denne rapporten er å skissere muligheter for å opprette nye tilbud og aktiviteter i bydelene i samarbeid med ideell sektor. Noen innbyggere har behov for bolig og tilpassede tjenester, der noen tilbud også må gis på helg og på kveld. Bomiljøtiltak er viktig for å ivareta bomiljøet i bydelene. Bydelene må tenke nytt for å kunne møte behov og for å få finansiert nye aktiviteter. Ideelle aktørers bidrag kan være en del av løsningen. Bruker- og pårørendeorganisasjoner har viktig kompetanse og bør involveres fra starten av prosjektet.

De ideelle organisasjonene kan særlig bidra med:

- kunnskap og fagkompetanse

- de ideelle aktørene har lang erfaring fra arbeid med drift av tilbud i sentrum, arbeids- og aktivitetstilbud, botiltak og institusjoner
- om anskaffelser og andre finansieringsformer
- høy tillit blant personer med rusproblemer
- fleksibilitet og dedikerte medarbeidere
- frivillighet
- leveranse av både ikke-lovpålagte og lovpålagte tjenester
- nabolagstjenester for å skape positive aktiviteter i bomiljøene som bomiljøtjenester, oppfølgingstjenester og nærmiljøarbeid
- drift av samlokaliserte boliger med base på oppdrag fra bydel/kommune
- mangfold i tjenestene
- innovasjon, nytenkning og framtidsrettet utvikling av tjenestene
- å være et korrektiv og et alternativ til offentlige tjenester

Rapporten presenterer ulike eksempler på samarbeid mellom bydeler/kommuner og ideelle aktører innen temaene rus, bolig, sysselsetting og bomiljøarbeid. Deretter går rapporten nærmere inn på samskappingsprosesser. Samskaping er en spennende metode for å utvikle nye tilbud i fellesskap. Rapporten presenterer tre eksempler på samskaping mellom bydeler i Oslo og ideelle organisasjoner; Kastanjen, Aktivitetshuset Bjerke og Verdensrommet i Bydel Alna.

Suksesskriterier for å lykkes med samskaping er:

- felles idémyldring og oppmuntre til å finne nye løsninger på komplekse utfordringer
- sette visjon og mål som partene er enige om
- gjensidig tillit og villighet til å dele på ressurser
- åpen kommunikasjon og regelmessige møter der det er trygt å uttrykke meninger og bekymringer
- fleksibilitet og tilpasningsdyktighet som også innebærer å justere planer i takt med nye utfordringer og muligheter
- prioritere å gå flere runder for avklaringer ved behov
- vilje til å finne løsninger sammen
- løpende evaluering av effekt og gevinstrealisering
- langsiktig engasjement fra alle parter, eventuelt enighet om tidsperspektivet

Finansiering er sentralt for å etablere et samarbeid. Kapittel 6 skal være en konkret hjelp til aktører som ønsker mer kunnskap om finansiering av samarbeidsprosjekter mellom bydeler og ideell sektor. Her beskrives forskjellen på tilskudd og anskaffelser, og anskaffelsesregler og lovverk blir gjennomgått. Ulike tilskuddsordninger, legater og fond blir presentert i en oversikt. Ideelle organisasjoner må ha økonomiske og menneskelige ressurser av en viss størrelse for å ta den risikoen et slikt samarbeid innebærer.

2 Metode og gjennomføring

Prosjektgruppen ha bestått av to ansatte fra Kirkens Bymisjon og to fra Velferdsetaten¹.

2.1 Fokusgruppeintervjuer

Fokusgruppeintervju er et strukturert gruppeintervju som er velegnet til å identifisere forbedringsområder og utvikle nye tiltak. Diskusjoner mellom deltakerne gir en annen innsikt enn det som framkommer gjennom individuelle intervjuer.

Fra november 2022 til februar 2023 gjennomførte prosjektgruppen fire fokusgruppeintervjuer med 18 personer som alle har viktige roller i sine virksomheter. De utvalgte bydelene Ullern, Sagene, Stovner, Østensjø og St. Hanshaugen er geografisk og demografisk ulike, og de ligger i forskjellige sykehussektorer. Representanter fra de ideelle organisasjonene kom fra de organisasjonene som har samarbeidsprosjekter med bydeler i Oslo: Frelsesarmeen, Blå Kors, Kirkens Bymisjon og Fransiskushjelpen/Sykepleie på hjul. Bruker- og pårørendeorganisasjonene RIO, A-larm, FHN, Pro-Lar, BaR og Ivareta sitter i brukerrådet til Velferdsetaten og samarbeider i tillegg med kommunen eller ideelle organisasjoner i enkeltprosjekter. Koordinator fra Kastanjen og prosjektledere fra Aktivitetshuset Bjerke og Verdensrommet ble valgt ut på bakgrunn av deres erfaring med samskapingsprosjekter. Totalt sikret dette et godt og representativt utvalg.

Prosjektgruppen utformet en åpen intervjuguide med spørsmål til omstillingen i bydelene, ideelle aktørers bidrag til bydelenes tilbud, organiseringen av samarbeidet mellom ideelle aktører og bydel, finansiering, og mulige områder for videre samarbeid. Deltakerne ble også bedt om å vurdere fordeler og utfordringer ved ulike samhandlingsmetoder. Innspillene fra fokusgruppeintervjuene ble tematisk sortert og analysert og er brukt som grunnlag for denne rapporten.

I mai 2023 ble foreløpige resultater fra prosjektet presentert for PRIOslos ressursgruppe med alle bydelene, Husbanken, brukerrepresentant og samarbeidspartnere. Deltakernes tilbakemeldinger ble brukt i det videre arbeidet med rapporten.

¹ Tove Korneliussen (prosjektleder) og Laila Jensen fra Kirkens Bymisjon, Magne Ådna og Eirin Hummelsund fra VEL.

3 Mulige samarbeidsområder og eksempler

3.1 Områder for samarbeid

Gjennom prosjektet er det identifisert mange ulike områder for samarbeid og samskaping mellom bydeler/kommunen og ideelle aktører, gjerne i samarbeid med bruker- og pårørendeorganisasjoner.

Disse ideene kan være utgangspunktet for en dialog:

Arbeid/aktivitet

- Arbeidsrettede tiltak og tilrettelagt arbeid
- Aktivitetshus som baser for arbeidsrettet aktivitet
- «Frivilligsentral-modellen» - ulønnet aktivitet for innbyggere som har eller har hatt rusproblemer

Sosiale aktiviteter

- Aktiviteter i nærmiljøet på kveld og helg
- Felles møteplasser i helgene
- Aktivitetshus/væresteder

Tjenester og oppfølging

- Følgetjenester
- Transporttjeneste
- Besøktjeneste og sorggrupper
- Støttekontakt og mentorordninger
- Helsetilbud
- Hasj avvenningskurs
- Feltpleie i bydelene
- Utdeling av brukerutstyr
- Booppfølging og andre oppfølgingstjenester

Bolig og nærmiljø

- Boliger med bemanning/samløkaliserte boliger
- «Pensjonat» - boliger for de som har institusjonslignende behov, men som likevel bosettes i bydel
- Boliger for unge
- Byomfattende boliger med døgnbemanning

- Tilstedeværelse i bomiljøer
- Nærmiljøarbeid
- Nabolagsarbeid

Arenaer for kunnskapsdeling

- Idéverksteder, sprint og speed-dating (se kapittel 4 om samskaping)
- Flerbrukshus
- Møteplass etter mønster av «Fyll dagene»
- Nettverk for aktivitetshus og andre tiltak for å legge til rette for økt samarbeid mellom bydeler/ideelle

Tiltak for å øke kvaliteten i tjenestene

- Kompetansehevende tiltak
- Ideelle kan bistå med opplæring og veiledning

3.2 Eksempler på samarbeid

I dette delkapittelet kan du lese om seks ulike samarbeid mellom kommuner/bydeler og ideelle organisasjoner.

3.2.1 Sykepleie på hjul og Arveset gård

Fransiskushjelpen driver "Sykepleie på hjul", som tilbyr sykepleietjenester til vanskeligstilte grupper i samfunnet. Sykepleie på hjul samarbeider blant annet med Treffstedet på Torshov, =Oslo, Kastanjen, Verdensrommet, Aktivitetshuset Bjerke og Oslo kommune. Siden 2015 har de tilbudt helsehjelp og brukerutstyr til beboerne på Arveset gård. Botilbudet er et samarbeid mellom fire Groruddalsbydeler og har 15 samlokaliserte kommunale boliger for personer med rus- og psykiske helseproblemer.

Sykepleie på hjul er til stede på Arveset gård hver torsdag fra 10.00 til 11.00. Ansatte ved Arveset gård kan også kontakte Sykepleie på hjul utenom disse tidene. Samarbeidet med de ansatte er ikke formalisert med skriftlige avtaler, men det er enighet om samarbeidet. I tillegg har Sykepleie på hjul intensjonsavtaler med andre bydeler gjennom arbeidet med Kastanjen og Aktivitetshuset Bjerke.

Finansieringen av Sykepleie på hjul kommer hovedsakelig fra Oslo kommunes tilskuddsordning til frivillige og ideelle organisasjoner på helse- og sosialområdet. Tilskuddsordningen forvaltes av Velferdsetaten. Samarbeidet ble initiert av tidligere leder i Sykepleie på hjul som tok kontakt med ulike bydeler. Suksesskriteriene i samarbeidet har vært fleksibilitet fra begge parter. Brukerne sine tilbakemeldinger har bidratt til endringer i tidspunkt og varighet for tjenesten.

3.2.2 Bo-team Østfold

Bo-team Østfold er et samarbeid mellom Kirkens Bymisjon og Halden kommune ved NAV og Halden boligbyggelag (HABO). Kirkens Bymisjon har også et lignende tilbud i Vestfold.

Bo-teamet gir boligsosial oppfølging og er organisert under seksjon Deltagelse i Halden kommune. Målet med tiltaket er at så mange som mulig skal oppnå en tilfredsstillende og varig bosituasjon. Teamet kartlegger, etablerer i bolig, gir nødvendig oppfølging, tilrettelegger bosituasjonen og har dialog med offentlige instanser. Målgruppen for tiltaket er primært bostedsløse personer med rusproblem og lite kunnskap om det å bo, og eventuelt utfordrende atferd.

HABO stiller fire boliger til disposisjon i prosjektet. Halden kommune og NAV disponerer midlertidige boliger og bistår beboere med økonomiske vedtak. Kirkens Bymisjon har et team med to ansatte som gir boligsosial oppfølging til beboerne gjennom råd, veiledning og omsorgsrettet oppfølging. Kirkens Bymisjon er prosjekteier. Det er halvårslige samarbeidsmøter mellom partene, eller oftere ved behov. Det er i tillegg daglig samarbeid rundt oppfølging av den enkelte beboer.

Kommunen initierte samarbeidet ved å søke etter samarbeidspartnere for boligsosial oppfølging. Dette resulterte i at Kirkens Bymisjon søkte midler fra Husbanken. Etter tett dialog med kommunens administrasjon, ble en driftsavtale etablert i 2022. I 2023 ble avtalen inkorporert i det ordinære kommunebudsjettet.

Suksesskriteriene for samarbeidet har vært god kommunikasjon og åpenhet mellom partene. Målgruppen er krevende, og det er behov for veiledning og kompetanseheving av ansatte og tilgjengelige ledere.

Kirkens Bymisjon får tilskudd fra HABO hvert kvartal for å sikre oppfølging i bolig og at boligene er i forskriftsmessig god stand. De får også et årlig tilskudd på kr 900.00 fra Halden kommune ved NAV, og tilskudd fra Statsforvalteren til en erfaringskonsulent. Finansieringen er utfordrende i nåværende driftsmodell, med driftsavtale for ett år av gangen. Dette reduserer muligheten for langsiktig utvikling og gir behov for kontinuerlig politisk påvirkningsarbeid og samarbeid med beslutningstakere på administrativt og politisk nivå.

3.2.3 Bærekraftige fellesskap

Bærekraftige fellesskap er et samskappingsprosjekt mellom Kirkens Bymisjon og Bydel Alna, i samarbeid med områdesatsningene i Oslo og offentlige barnehager i nærmiljøet. I 2019 jobbet Kirkens Bymisjon og KFUM-K sammen for å etablere ungdomstiltaket «Forandringshus» i Ellingsrud kirke i Bydel Alna. Partene ønsket å utforske andre muligheter for samskaping. Samtaler mellom leder for innovasjonsavdelingen i bydelen og leder for samskaping i Kirkens Bymisjon la grunnlaget for et nytt tre-årige samskappingsprosjekt. Kartlegginger og medvirkningsprosesser fra områdeløftet og bydelen har vært grunnlaget for prosjektidéen. Innsatsområdene som er valgt ut er sysselsetting, inkludering og oppvekst i området Trosterud/Haugerud.

Prosjektet startet 1. juni 2022 og produserer næringsrik lunsj til lokale barnehager. Målet er å skape arbeidsplasser som er økonomisk bærekraftige over tid. Finansieringen av "Bærekraftige fellesskap" skjer primært gjennom tre kilder: Stiftelsen Dam, egenandeler fra Bydel Alna og Kirkens Bymisjon, og finansiering gjennom delprogrammene for oppvekst, utdanning og sysselsetting. Prosjektet har en treårig finansiering. Det foretas løpende vurderinger om midlene er tilstrekkelige for ønsket aktivitetsnivå.

Både bydelen og Kirkens Bymisjon er representert i styringsgruppen og prosjektgruppen, og ledelsesansvaret rullerer dem imellom. Prosjektleder og kjøkkenleder har Kirkens Bymisjon som arbeidsgiver, mens kjøkkenassistentene har Bydel Alna som sin arbeidsgiver. Barnehager, foreldre og NAV Alna har vært involvert i ulike faser, fra ideutvikling til realisering av tiltakene. Suksesskriteriene inkluderer grundig forankring og forberedelse. Utfordringer i prosjektet har vært knyttet til å få til økonomisk bærekraft i prosjektet og mer praktiske utfordringer som lokalisering og kjøkkenfasiliteter.

3.2.5 NM i gatefotball

Frelsesarmeen i Arendal og Arendal kommune har samarbeidet om å organisere "NM i Gatefotball", et prosjekt for å aktivisere personer med rusproblemer rundt en sosial møteplass. Arendal kommune tok kontakt med Frelsesarmeen med ønske om å arrangere NM i gatefotball i

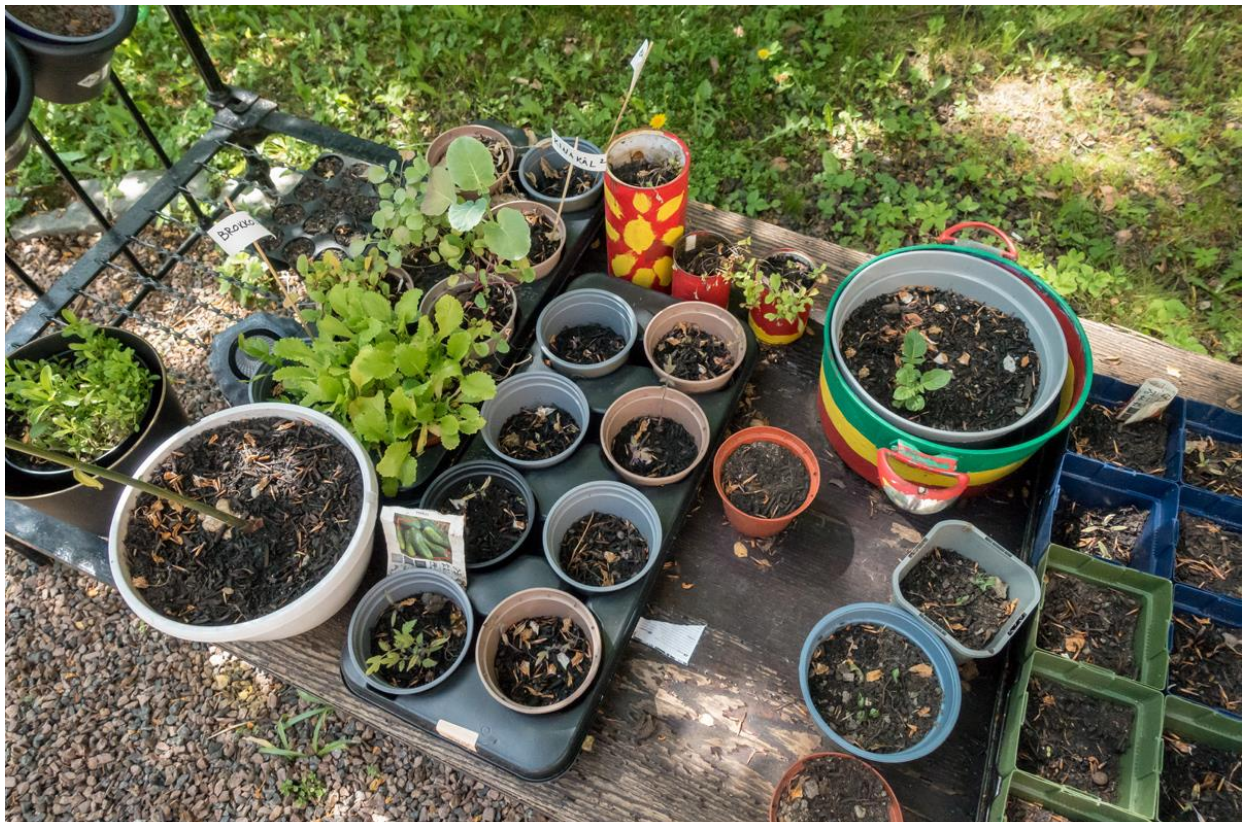
2019. Etter arrangementet har partene fortsatt samarbeidet gjennom et felles ansvar for de lokale gatefotballagene. Gatefotballagene var viktig under pandemien for å ivareta sårbare innbyggere i en krevende periode.

Arendal kommune finansierte selve NM og fortsatte å finansiere gatefotballagene, og Frelsesarmeen bidrar med midler fra Helsedirektoratet. Begge parter er involvert i årlige budsjettprosesser og søknad om tilskuddsmidler. Arendal kommune står for prosjektledelsen ved en prosjektleder, mens Frelsesarmeen ivaretar kompetanse, kontakter og relasjonen til gatefotballmiljøet. Deltakerne er aktivt involvert i utviklingen av kulturen i lagene. Samarbeidet har vært preget av god dialog, og at kommunen har hatt forståelse for Frelsesarmeens spisskompetanse og har hatt ønske å bruke denne.

3.2.6 Frelsesarmeen i Bærum

Under koronapandemien tok Bærum kommune kontakt med ideell sektor for å etablere et samarbeid for å ivareta sårbare innbyggere i en krevende periode. Målet med møtene var å identifisere mangler innen helse- og sosiale tjenester og å kunne omdisponere ressurser og forbedre tjenestene.

Den primære samarbeidsformen var dialog, noe som var essensielt for å forstå og agere på de skiftende behovene under pandemien. Samarbeidet under pandemien viste seg å være en effektiv måte å håndtere krisen på der dialog var nøkkelen til suksess.

4 Samskaping som samarbeidsmodell

Oslo kommune og ideell sektor har samarbeidet over lang tid og på mange ulike områder. Sammen oppnår partene mer enn de ville gjort hver for seg. Samarbeid krever kunnskap om hverandres tjenester, men samskaping går et skritt videre og krever en dypere forståelse og kjennskap til hverandre.

Dette kapitlet er basert på kunnskap fra prosjektet "Desentralisering og samskaping" fra 2018 i regi av Velferdsetaten og innspill fra fokusgruppeintervjuene. Kapitlet beskriver også tre samskapingssjekter: Kastanjen, Aktivitetshuset Bjerke og Verdensrommet i Bydel Alna.

4.1 Samskaping som metode

Samskaping er en prosess der likeverdige partnere samarbeider for å skape verdier som bidrar til å løse samfunnsutfordringer. Denne gjensidige avhengigheten mellom partene er nødvendig for å takle store oppgaver i samfunnet, som beskrevet i "La oss gjøre det sammen" (KS, 2018).

Samskaping i offentlig sektor kan defineres som et samarbeid hvor offentlige, private og/eller sivile aktører deler kunnskap og ressurser. Begrepet stammer opprinnelig fra privat sektor og innebærer at alle involverte parter aktivt deltar i en prosess som skaper verdi (Røiseland/Lo: 2019).

Begrepet samskaping står i motsetning til det tradisjonelle forholdet mellom kommune og sivilsamfunn der kommunen bestiller en tjeneste for å løse identifiserte velferdsutfordringer: I en bestiller/utfører-relasjon fyller kommunen rollen som premissleverandør for ulike aktører som så konkurrerer om å vinne utlyste oppgaver/oppdrag" (Kobro, 2018:10).

Samskaping innebærer ofte sosial innovasjon i grenseflatene mellom tradisjonelle sektorer og bransjer. Den mest spennende utviklingen av nye velferdstjenester skjer ikke innenfor isolerte sektorer, men der personer med ulik kompetanse og bakgrunn møtes i en lokal kontekst. Dette tverrsektorielle samarbeidet, som bryter ned tradisjonelle sektorskiller og profesjonsinteresser og inkluderer innbyggerressurser fra sivilsamfunnet, har potensialet til å demokratisere kommunale velferdsløsninger (Ibid. s. 11).

Ut fra dette kan det være svært nyttig for rusfeltet i Oslo å se nærmere på mulighetene som ligger i samskaping. Et viktig premiss for samskaping er innbyggerperspektivet, blant annet gjennom bruker- og pårørendeorganisasjoner.

4.2 Kjennskap til hverandre

Prosjektet «Desentralisering og samskaping» (2018-2019) ble ledet av Velferdsetaten og bidro til samarbeid mellom bydeler og frivillig sektor om opprettelse av tiltak for personer med

rusproblemer i eget nærmiljø. Prosjektet viste at bydelene og de ideelle- og frivillige aktørene hadde begrenset kjennskap til hverandre. Oslo kommunes nettside «Fyll dagene»² gir en fin oversikt over arbeids- og aktivitetstilbud drevet av ideelle- og frivillige aktører og det offentlige. Det finnes også en egen nettside med kontaktpunkter for frivillighet i bydelene³. Denne informasjonen er likevel ikke tilstrekkelig til å etablere økt samarbeid partene imellom. Her er forslag til hvordan bydeler og organisasjoner kan øke kjennskapen til hverandre.

- **Deling av kunnskap** om vellykkede samskappingsprosjekter og mulige tilskudd til samarbeid mellom offentlige og ideelle aktører er en måte stimulere til samarbeid. Flere nye bydeler har tatt kontakt med ideelle organisasjoner for å utforske muligheter for samarbeid etter å ha hørt om vellykkede samskappingsprosesser.
- **Å etablere møteplasser** som for eksempel felles fagdager bidrar til økt kunnskap og nettverksbygging. Slike initiativ bør systematiseres.
- **Bygge videre på eksisterende samarbeid** som allerede finnes i sentrum, som for eksempel Fransiskushjelpens «Sykepleie på hjul» gir et potensiale for videre samarbeid direkte med bydelene. Se eksempelet i kapittel 3.2.1.
- **Etablere nettverk for samskappingsprosjekter.** Deler av dette kan følges opp gjennom nettverk for aktivitetshus, som ble startet høsten 2023 i regi av PRIOslo/Velferdsetaten.

4.3 Eksempler på samskaping i Oslo

Gjennom prosjektet «Desentralisering og samskaping» ble det lagt til rette for to samskappingsprosjekter: Bydel Bjerke sitt initiativ som ble til Aktivitetshuset Bjerke drevet i samskaping med Kirkens Bymisjon, og bydelene Frogner, Vestre Aker og Ullern som tok initiativ til Kastanjen drevet i samskaping med flere ideelle organisasjoner. I etterkant har det blitt etablert et samskappingsprosjekt mellom Bydel Alna og Kirkens Bymisjon, kalt Verdensrommet. Disse eksemplene viser at det er mulig med ulike innfallsvinkler til vellykket samskaping.

4.3.1 Aktivitetshuset Bjerke

Bydel Bjerke hadde i forkant gjennomført en behovskartlegging basert på BrukerPlan. De hadde også beskrevet en brukerreise sammen med tjenstedesignere i regi av Velferdsetaten. Bydelen valgte ut noen aktuelle ideelle aktører som de gikk i dialog med, og det ble utarbeidet en intensjonsavtale om samskaping med Kirkens Bymisjon. Kirkens Bymisjon skulle ha ansvar for faglig innhold og drift, og det skulle søkes tilskudd til dette via Oslo kommunes tilskuddsordning til frivillige og ideelle organisasjoner innen helse- og sosialområdet. Partene forpliktet seg til en samskappingsprosess over 3 år med mulighet for forlengelse. På grunnlag av intensjonsavtalen, innvilget tilskudd og andre finansieringskilder ble det etablert en samarbeidsavtale mellom partene.

² <https://www.oslo.kommune.no/helse-og-omsorg/rusomsorg/fyll-dagene-arbeidstilbud-og-aktiviteter/>

³ <https://www.oslo.kommune.no/natur-kultur-og-fritid/frivillighet/kontakt-kommunen-om-frivillighet/kontaktpunkter-for-frivillighet-i-bydelene>

Bydelen finansierer blant annet lokaler og en ansatt på Aktivitetshuset Bjerke. Det ble etablert arenaer for samskaping mellom bydel og ideell organisasjon (referanse- og styringsgruppe), og det er løpende samarbeid mellom prosjektleder og bydelens ledernivå. Det samarbeides tett med bydelens tjenester (NAV, FOT-team) og bo-miljøtjenesten som ligger i samme hus som aktivitetshuset. Til tross for tett samarbeid praktiseres taushetsplikt mellom bydelens tjenester og Aktivitetshuset Bjerke. Dette er et metodisk valg for at målgruppen skal ha et sted å komme til lokalt, hvor de kan presentere seg og sin historie slik de ønsker. Aktivitetshuset er nå etablert som et varig tiltak i drift. De er etablert et I-Jobb-tilbud i tilknytning til Aktivitetshuset.

4.3.2 Aktivitetshuset Kastanjen

De tre bydelene Frogner, Vestre Aker og Ullern valgte å samskape med flere ideelle organisasjoner for å få et helhetlig tilbud på Aktivitetshuset Kastanjen. De respektive organisasjonene søkte tilskudd til sine tiltak. Tiltakene som ble opprettet av Blå Kors og Frelsesarmeen bygde på deres erfaringer med tiltak mot samme målgruppe i andre bydeler, som Stedet Sagene og Blå Kors Kontaktsenter/Steg for steg. Sykepleie på hjul og Ivareta utvidet sin virksomhet til også å inkludere aktiviteter på Kastanjen.

Tilbudet er rettet både mot personer i aktiv rus og mot personer som er i ettervern og ønsker å være rusfrie. Koordinator på Kastanjen styrer de tre bydelenes innsats og organisasjonenes tilbud. I forkant av etableringen ble det arrangert møter der alle aktørene presenterte seg for at alle skulle bli kjent med hverandres tilbud. Det ble sett på som en vesentlig del av samskapingen, og for å øke muligheten for å rekruttere brukere på tvers av de ulike tilbudene. Det har vært arrangert felles fagdager, samarbeidsmøter i mindre grupper, og de ulike tilbudene har presentert sine aktiviteter for hverandre. Bydelene finansierer i fellesskap tiltaket.

4.3.3 Verdensrommet

Aktivitetshuset Verdensrommet kom til gjennom en annen type prosess enn de to andre prosjektene. Alna bydel initierte en egen idédugnad med ulike tjenester i bydelen og Kirkens Bymisjon for å se på muligheten for å samskape. "Sprinten" ble arrangert våren 2019 og munnet ut i to samskappingsprosjekter: Bærekraftige fellesskap beskrevet i kapittel 3.2 og Verdensrommet. Tildeling av midler fra Oslo kommunes tilskuddsordning til frivillige og ideelle organisasjoner på helse og sosialområdet var med på å bidra til at samskappingsprosjektet ble iverksatt.

Gjennom samarbeidet om Verdensrommet ønsket NAV Alna og Kirkens Bymisjon å prøve ut en tredje modell for samskaping hvor det er *innholdet i aktivitetshuset* som er gjenstand for samskapingen. Det er bydelen som står for lokaler og drift, mens Kirkens Bymisjon har ansvar for ledelsen av samskappingsprosjektet. Det er etablert samskappingsarenaer som fagmøter, arbeidsgruppe og styringsgruppe. Bruker- og pårørendeorganisasjoner har to deltagere i styringsgruppen. Brukerutvalget i Kirkens Bymisjon har deltatt med innspill til etablering og utvikling av tilbudet. En ansatt fra Kirkens Bymisjon jobber deltid på Verdensrommet og frivillige er involvert i driften.

Å samskape innholdet i det faglige tilbudet på Verdensrommet innebærer at det er stort fokus på de felles fagmøtene. Der deltar ansatte på Verdensrommet, representanter fra bruker- og pårørendeorganisasjoner, ansatte i rusteamet på NAV og psykisk helse i bydel, styringsgruppe, frivillige og ansatt fra Kirkens Bymisjon. Representanter fra spesialisthelsetjenesten i Kirkens Bymisjon har bidratt med faglige innspill på fagmøter, og de har hatt eksterne forelesere. Det er gjennomført et innbyggermøte om pårørende på Fubiak, det lokale biblioteket i august 2023. Det er også gjennomført en rekke tiltak og aktiviteter for brukere av Verdensrommet, og det planlegges et prøveprosjekt med I-Jobb.

4.4 Behov for styring og kontroll

I fokusgruppeintervjuene kom det frem at bydelene ønsker styring i samarbeidsprosesser. Dette kan dels skyldes god kjennskap til bestiller/utfører-modellen som gir myndighet til bestiller (bydelen) og sikrer økonomisk forutsigbarhet. Det kan også være for å sikre tjenestekvalitet, uten at man har god nok kjennskap til ideelle organisasjoners kompetanse og profesjonalitet.

Gjennom samskapingsmodellen og de ideelle organisasjonenes kompetanse ser likevel bydelene muligheter i en slik modell til å kunne styre og påvirke, samtidig som man drar nytte av organisasjonenes kompetanse og perspektiv. Viljen til å dele på ansvaret øker i takt med økt kunnskap. Samtidig adresserer dette en reell problemstilling knyttet til økonomi og kvalitet. Samskaping må gi partene trygghet for at de har kontroll på økonomisk investering og risiko, og at tilbudet er i samsvar med innbyggernes behov og kvalitetskrav.

Ideelle organisasjoner har også behov for økonomisk forutsigbarhet når de skal gå inn i et samskapingsprosjekt. Samtidig er et kjennetegn ved samskaping at partene må stå i noe uro og uforutsigbarhet når noe nytt skal skapes. Til sist blir det kanskje en avveining om hvor store sjanser man er villig til å ta i forhold til hvilke forventninger man har til sluttproduktet. Dette kan innebære at de organisasjonene som går inn i slike prosesser må ha både økonomiske og menneskelige ressurser av en viss størrelse for å kunne denne risikoen.

4.5 Gangen i en samskapingsprosess

I dette delkapitlet beskriver vi fasene i en samskapingsprosess. Andre gode beskrivelser av samskaping finnes hos KS i deres håndbok for samskaping og tilhørende verktøy.⁴ Samskaping krever en helhetlig tilnærming der partene må samarbeide gjennom hele prosessen, fra å definere behov til å implementere og justere løsninger i en driftsfase.

Kommunikasjon og rolleavklaring er to viktige nøkler i samskaping. I samskapingsprosjekter der man har hatt kommunikasjon både på formelle og uformelle arenaer er tilfredsheten størst. Her får man også et bedre samarbeid og bedre løsninger.

Roller og samspill kan endre seg over tid, noe som krever kontinuerlig kommunikasjon og justering. Fordeling av ansvar og oppgaver er nyttig for å tydeliggjøre hvem som skal sette beslutninger ut i livet. Når det er to likeverdige parter, kan det fort bli utydelig hvilket ansvar som ligger hvor, dersom man ikke kontinuerlig adresserer dette. Erfaringer viser at de prosjektene hvor rolleavklaring er vektlagt, og der man også har tatt seg tid til ekstrarunder ved behov, oppnår større tilfredshet. Det anbefales å bruke kunnskap om sirkulære prosesser fra håndboken til KS og å fokusere på muligheter fremfor begrensninger.

⁴ <https://www.ks.no/fagomrader/innovasjon/framtidas-kommune/samskapende-sosial-innovasjon/>

4.5.1 Behovskartlegging, bli kjent og idémyldring

Bydelen må først begynne med å kartlegge innbyggernes behov og deretter vurdere om samskaping er rett metode for å møte disse behovene.

NAV Alna gjennomgikk for eksempel resultatene fra BrukerPlan for å kartlegge behovene til personer med rusproblemer i bydelen. Utfordringer var blant annet ensomhet, dårlig helse, økonomiske problemer og behov for aktivitetstilbud. Dette dannet grunnlaget for utvikling av samskappingsprosjektet som resulterte i aktivitetshuset Verdensrommet.

En annen metode for å kartlegge behov er brukerreiser eller tjenstedesign der man intervjuer representanter fra målgruppen. Dette ble gjort i prosjektet "Desentralisering og samskaping", hvor man intervjuet innbyggere i bydelene Bjerke og Frogner, Vestre Aker og Ullern. Resultatene fra intervjuene ble oppsummert i to "brukerreiser" som viste målgruppens ulike behov i løpet av en dag. Dette sammenlignet man med tilbudet som eksisterte i bydelene allerede, og bydelene identifiserte hvilke tilbud som manglet. Metoden krever at tjenstedesignerne har nok tid til å finne fram til aktuelle innbyggere. Brukerreisene bekreftet i stor grad bydelenes egne vurderinger i forkant.

For å etablere et konkret samskappingsprosjekt må bydelene bli bedre kjent med de ideelle organisasjonenes kompetanse og ressurser opp mot behovene man ønsker å dekke. Samskaping innebærer å dra nytte av hverandres fortrinn og ressurser. Hvis bydelen tenker at man gjennom et mulig samarbeid med ideelle aktører vil finne gode løsninger, kan man invitere organisasjonene til å utfylle bildet. De har gjerne en annen kjennskap til målgruppen gjennom arbeidet i sentrum, i boliger og institusjoner.

I en innledende fase kan det være nyttig å lage en liste over fortrinn hos henholdsvis bydel og organisasjon. Dette har blitt gjort i flere av prosjektene i 2018. Her er et eksempel fra prosessen mellom Bydel Alna og Kirkens Bymisjon da aktivitetshuset Verdensrommet skulle etableres:

NAV Alnas fortrinn:	Kirkens Bymisjons fortrinn:
• lang erfaring med sosialfaglig oppfølging av mennesker med rusproblemer • god kjennskap til de brukerne som værestedet skal etableres for • god kjennskap til Oslo kommune sine tjenester, tiltak og eksisterende tilbud • Stort og etablert nettverk knyttet til bydelens øvrige tjenesteapparat • Kunnskap om- og samspill med tjenesteapparatet i øvrige bydeler	• Erfaring med drift av væresteder • Erfaring med utdeling av brukerutstyr • Erfaring med oppfølging av LAR-brukere • Helse- og medisinfaglig kompetanse spesielt rettet mot brukergruppen • Erfaring med institusjonsdrift og overgang til bolig • Erfaring fra arbeid i sentrum med målgruppen som man ønsker å etablere et tilbud til i bydel

• Personalet har bredt kompetansegrunnlag fra rusfeltet og offentlig sektor, og har gjennom flere år vært en stabil personalgruppe • Verdensrommet er godt forankret i bydelens strategi og bydelsutvalget • Et etablert fleksibelt ambulerende rusteam • Tilgang til lokaler og personalressurser • Engasjement for Verdensrommet og utholdenhet i prosessen med etablering og utvikling • Åpenhet for – og anerkjennelse av ideelle aktørers muligheter	• Erfaring med oppfølging i bolig og stabilisering for å beholde bolig • Erfaring med aktivitetstilbud • Stort nettverk innenfor rusfeltet i Oslo • Erfaring med drift av spesialisthelsetjeneste • Erfaring med rekruttering og oppfølging av frivillige • Brukergruppen har god kjennskap og høy tillit til Kirkens Bymisjons tiltak for personer med rusmiddelproblemer • Gjennom vår deltakelse kan vi være en døråpner til offentlige tilbud • Brukerråd i organisasjonen og lang erfaring med brukermedvirkning
--	--

For å danne et godt grunnlag for en videre prosess er det lurt å utveksle ideer om både utfordringer og mulige løsninger. Den innledende idémyldringsfasen kan variere i lengde, men til slutt må bydelen og organisasjonene vurdere om det er grunnlag for å fortsette samskappingsprosessen. Selv om prosessen ikke er lineær, er det viktig å definere rammer og framdriftsplan for det videre arbeidet.

Her oppsummerer vi metoder for å øke kjennskapen og legge grunnlag for et samskappingsprosjekt mellom bydeler, ideelle – og eventuelt bruker- og pårørendeorganisasjoner:

1. Idéverksteder

Bydeler og ideelle organisasjoner møtes for å dele ideer og behov. I prosjektet “Desentralisering og samskaping” arrangerte kommunen “idéverksted” der bydelene presenterte kartlagte behov hos målgruppene. På ulike kafébord kunne de ideelle organisasjonene bidra med sine idéer om tiltak som kan være relevante for å møte de kartlagte behovene til innbyggerne i bydelene. Temaene på disse idéverkstedene var “inntektsgivende arbeid/aktivitet”, “hvordan ivareta og bedre egen helse” og “hva er en meningsfull hverdag”. Både ideelle organisasjoner og bruker- og pårørendeorganisasjoner deltok på idéverkstedet for å ivareta ulike perspektiv.

2. Speed-dating

Bydeler kan presentere sin idé eller utfordring, og så kan ulike ideelle organisasjoner få 10 minutter hver med bydelen for å presentere sine idéer. Dette kan resultere i konkrete samarbeid i etterkant. Erfaringene fra prosjektet viste at man raskt fant ut hvem som var en potensiell samarbeidspart. En svakhet med metoden er at det ble lite tid til å komme med kritiske spørsmål

eller utfordre hverandre. En måte å bøte på dette kan være å gi mulighet til oppklarende eller avklarende spørsmål i etterkant av speed-datingen.

3. Sprint

I Bydel Alna ble det gjennomført en workshop eller "sprint" mellom Kirkens Bymisjon og bydelen. Deltagerne var ledere fra ulike sektorer i bydelen og representanter fra forskjellige fagfelt i Kirkens Bymisjon. Sprinten ble ledet av tjenstedesignere fra bydelen. Deltakerne identifiserte noen behov deres fagområde ønsket å samhandle om som det ble jobbet videre med i mindre grupper. Resultatet av sprinten var en klar identifisering av områder og tiltak for videre samarbeid. Bydelsdirektøren og ledelsen i Kirkens Bymisjon undertegnet en intensjonsavtale med konkrete samskapingsprosjekter der «Bærekraftige fellesskap» og aktivitetshuset «Verdensrommet» ble konkrete resultater.

Ressurser og intensjonsavtale

Samskaping forutsetter at partene bidrar med både menneskelige og økonomiske ressurser. Partene kan søke om tilskudd eller benytte interne ressurser. Det er viktig å avklare konsekvensene ved avslag på søknader om midler eller reduserte tilskudd, og å vurdere alternative løsninger. Hvor mye skal partene bidra med fra egen organisasjon? Frivillighet og

kompetanse er eksempler på andre viktige bidrag. Eksemplet “Bærekraftige fellesskap” i kapittel 3.2 illustrerer god praksis for fordeling av ressurser partene imellom.

Når bydeler og organisasjoner velger å fortsette en samskapingsprosess, kan de inngå intensjonsavtaler der man legger rammer for videre samarbeid. Det er viktig å være oppmerksom på at dersom man ønsker å søke tilskudd fra kommunen, kan ikke intensjonsavtalen *inneholde en avtale om gjensidige forpliktelser, og skal ikke være en bestilling av en tjeneste fra kommunen*. Da blir det problematisk sett opp mot anskaffelsesregelverket. Men avtalen kan si noe om hvorfor og hvordan partene ønsker å samarbeide framover, for eksempel hvordan man tenker seg at arbeidet kan finansieres, og hva de ønsker å oppnå. Intensjonsavtalen bør være forankret hos begge parter på høyeste ledernivå. Operasjonalisering av prosjektet bør legges til et bruker- og praksisnært nivå. Et eksempel på en intensjonsavtale mellom bydel Bjerke og Kirkens Bymisjon ligger som vedlegg 1.

4.5.2 Planlegging og drift

Det er viktig at man har definert milepæler, tidslinjer og spiralprosesser, og at det er avklart hvem som skal delta i de ulike prosessene og evalueringene.

Medvirkning på systemnivå

Medvirkning kan skje på alle nivåer og faser i en samskapingsprosess. Erfaringskonsulenter og brukerråd bør involveres helt fra idémyldringsfasen og videre i hele prosessen. Brukere kan medvirke enten direkte eller for eksempel gjennom spørreundersøkelser. Brukerrådet til Velferdsetaten var involvert i alle faser av prosjektene fra kartlegging til etablering av tiltak i samskapingsprosjektene i Oslo. Generelt er det viktig for brukerutvalg/-råd at de blir involvert i forkant av at beslutninger tas.

Bruker- og pårørendeorganisasjoner kan involveres i samskapingsprosjektet gjennom deltagelse i styringsgruppen eller å bli invitert inn i fagmøter som diskuterer behov og løsninger. Disse organisasjonene mangler kapasitet til å selv å ta initiativ til større prosjekter, men de bidrar gjerne med synspunkter og andre innfallsvinkler enn det fagfolk og ledere kommer med, enten de er fra bydel eller ideell organisasjon.

Medvirkning på operativt nivå

Husmøter og brukermøter kan benyttes for å gi deltagerne mulighet til å gi innspill til aktiviteter og hvordan de skal driftes. Dette kan være aktuelt også i samskapingsprosjekter. Oppslutning om aktiviteten er ofte en indikasjon på hvor godt den treffer, men tålmodighet er ofte nødvendig, for det kan ta lang tid å endre handlingsmønster hos mange. Det kan også ta tid å få deltagere til å gi tilbakemeldinger, fordi mange kan være uvante med å bli spurt om synspunkter, og få tillit til at det man sier har betydning. Mange svarer også det de tror er forventet. Dersom man ønsker reelle tilbakemeldinger, må man opparbeide seg tillit og trygge relasjoner.

Brukerundersøkelser er også en mulighet for å legge til rette for medvirkning. Undersøkelser hos grupper som ikke benytter seg av tilbudet kan være nyttig for å finne ut hva som er ønskelig og om man eventuelt kan justere tilbudet.

Enkelte brukere og representanter fra bruker- og pårørendeorganisasjoner kan bidra som frivillige, lede konkrete aktiviteter eller dele erfaringer, både formelt og uformelt. Aktuelle tema kan være overgang til egen bolig eller om møtet med NAV.

Erfaringskompetanse

Ett av prosjektene hadde en student fra Erfaringsskolen. De erfarte at studenten tiltrakk seg en litt annen målgruppe enn de som tradisjonelt brukte stedet. Erfaringskompetanse er nyttig både i etablering og utvikling av samskapingsprosjekter.

Innbyggerinvolvering

Lokale lag og foreninger kan også bistå. Et prosjekt har etablert gaterydding hvor lokalt næringsliv kjøper tjenester (l jobb). Lokalt næringsliv kan også bidra inn på aktivitetshusene med frisørtjenester, overskuddsmat mm. Bruk av frivillige vil også skape en forankring i et lokalmiljø, både for brukere og for de frivillige. Innbyggere i en bydel kan inviteres gjennom innbyggermøter for å gi informasjon og kunnskap om tiltak og organisasjoner, men de kan også brukes for å redusere stigma og øke kunnskapen generelt om rus i samfunnet.

4.5.3 Evaluering

I evaluering av et samskapingsprosjekt, vil man vurdere resultat og gevinst ut ifra målsettinger og forventninger til prosjektet. Det er derfor viktig å definere klare mål i begynnelsen. Samtidig kan man anerkjenne at disse målene kan endres underveis ettersom prosjektet utvikler seg. Å måle effekten av sosiale innovasjoner er utfordrende (Kobro, 2018).

For brukerne kan man ha som målsetting å bidra til økt livskvalitet gjennom tiltaket. Dette kan måles gjennom ulike indikatorer, både kvantitative som antall besøkende og deltakelse på ulike aktiviteter og fornøydhet med aktivitetene (skala). Andre indikatorer kan være av mer kvalitativ art som ensomhet, nettverk, helse og økonomi. Måling kan skje gjennom brukerundersøkelser, intervjuer, eller enkle tilbakemeldingsverktøy i forbindelse med aktiviteter.

I samskapingsprosjektet Verdensrommet i Bydel Alna har man utviklet en modell for evaluering av samskapingsprosessen i samarbeid med en tjenstedesigner i bydelen. Modellen viser prosessen i samskaping mellom de aktørene som er involvert i Verdensrommet, hva som kan være gevinsten for de enkelte aktørene i prosessen på kort og lang sikt, og hva som kan gi ny kunnskap som kan deles med andre interesserte utover de involverte aktørene. Modellen ble utarbeidet tidlig i samskapingsprosessen og inkluderer også bruker-/pårørendeorganisasjonene. Modellen ligger i vedlegg 2.

4.6 Samarbeid ideelle organisasjoner imellom

Ideelle organisasjoner har ulike kompetanse, arbeidsmåter og målgrupper og kan utfylle hverandre og samarbeide. Kirkens Bymisjon og Røde Kors har for eksempel i flere år drevet tiltak sammen som for eksempel Helsesenter for papirløse og tidligere Safir. Røde Kors bidrar med frivillige og Kirkens Bymisjon med fagkompetanse. Det kan være hensiktsmessige at flere ideelle samarbeider med bydel om et tiltak. Eksempel på dette er Verdensrommet og Aktivitetshuset Bjerke som samarbeider med Sykepleie på hjul samtidig som det er et samskappingsprosjekt med Kirkens Bymisjon. På Kastanjen er flere ideelle organisasjoner invitert inn og driver ulike separate tiltak i samme hus, som Frelsesarmeen Stedet og Blå Kors Steg for Steg på huset.

5 Funn fra fokusgruppeintervjuene

Innspillene fra fokusgruppene er organisert i fem hovedtemaer:

1. Endrede behov hos innbyggere i bydelen etter desentralisering av tjenester
2. Kunnskap og kompetanse
3. Bomiljø og bolig
4. Samarbeid og samskaping
5. Finansiering

5.1 Endrede behov hos innbyggere etter desentralisering

I Strategisk plan for rusfeltet skal innsatsen for personer med rusproblemer vris fra institusjonstilbud til egnet bolig i bydel. Dette krever flere egnede boliger, tilgjengelige tjenester, arbeids- og aktivitetsmuligheter og sosiale tilbud.

Tilgjengelige tjenester

Personer som bosettes i bydel kan oppleve utfordringer med å få tilgang til ulike tilbud som var lett tilgjengelig på institusjonen, som måltider, helsetjenester og sosiale aktiviteter. Tjenestene i bydelene er hovedsakelig tilgjengelige mellom kl. 08-16 på hverdager, og sosiale fellesskap må gjerne oppsøkes på eget initiativ. Dette øker risikoen for sosial isolasjon og ensomhet.

Bydelene har begrenset erfaring med å organisere tilbudet på kveld og helg/helligdager. Ideelle organisasjoner kan bidra til å fylle dette gapet. Flere bydeler vurderer å tilby lokaler til ideelle organisasjoner for å støtte opp under dette arbeidet. Aktivitetshus og treffsteder kan også benytte frivillige som kan bidra med konkrete aktiviteter og oppgaver.

Mangfoldig tjenestebehov

Sykepleie på hjul, med lang erfaring i oppfølging av personer med rusproblemer i hjemmet, observerer et bredt spekter av behov blant målgruppen. Noen trenger kun hjelp til å få levert substitusjonsmedisiner, mens andre krever spesialisert oppfølging fra et team med god kompetanse på uforutsette hendelser knyttet til rusbruk.

Målgruppen får somatiske helseproblemer 15-20 år tidligere enn normalbefolkningen. Tjenestene som tilbys i bydelene må reflektere behovene knyttet til økende somatiske helseproblemer. Fokusgruppene snakkes om at de ideelle organisasjoner kan være et viktig supplement til bydelenes tjenester og tilby alternative løsninger når behovet for pleie- og omsorgstjenester øker.

Sentrum

Det kan virke vanskelig å bygge opp tjenester i bydel som kan erstatte behovet for å oppsøke miljøet i sentrum. Rapporten «Urbane nomader – om veien fra bostedsløshet til bolig» beskriver hvordan rusmiljøet i sentrum tilbyr sosialt fellesskap, et sted for kjøp, salg og bytte av varer og tjenester i en høstningsøkonomi. Flere informanter mener man må akseptere at mange av brukerne som benytter aktivitetshusene også vil oppsøke miljøet i sentrum.

Aktivitetshus for alle?

Erfaringer viser at eldre og personer i LAR⁵ er hovedbrukere av aktivitetshusene, mens yngre personer sjelden benytter seg av dem. Aktivitetshusene tilbyr rolige, sosiale aktiviteter. For mange er dessuten måltidet en viktig motivasjon for å komme. For yngre kan det være at de stikker innom for et måltid, hente take-away eller brukerutstyr. Som en fokusgruppedeltaker sa det: *“Da jeg var i den alderen var jeg opptatt av helt andre ting enn å sosialisere med miljøterapeuter eller slitne rusmisbrukere”*.

Erfaring viser at dersom man ikke gjør grep for å ivareta de gruppene som er i mindretall, for eksempel kvinner og unge, så vil tilbud utvikle seg til å bli et tilbud som gjelder for flertallet.

Flere av fokusgruppedeltakerne var opptatt av å skille mellom sosiale aktiviteter og arbeidsrettede aktiviteter. *“Dagtilbudet er jo i hovedsak kun for de som er der for å drikke kaffe, men hva med de som vil ha litt mer tilbud enn det?”* sier en bydel.

På et aktivitetshus, men også generelt, er det viktig at innbyggerne får ulike tilbud avhengig av hvilke behov og interesser de har.

Rusfritt tilbud

Bruker- og pårørendeorganisasjonene anbefaler å skille tilbud til rusfrie personer og tilbud til personer i aktiv rus.

5.2 Kunnskap og kompetanse

Fokusgruppene har drøftet temaer knyttet til kompetanse.

Fagkunnskap om fagfeltet og målgruppen

Bydelene har behov for økt kompetanse på å imøtekomme komplekse behov, tilby boliger med tjenester, arbeid/aktivitet, helsekompetanse og overdosehåndtering. Her er det behov for den kompetansen ideelle organisasjoner har og som kan komme til nytte i oppbygging av tjenester. En bydel sier at *“samarbeid med ideelle organisasjoner kan utfordre oss på hva som er riktig tilbud å gi. De kan utfordre synet vårt på hva som skal være god kvalitet i tjenestene”*.

En bruker- og pårørendeorganisasjoner sa: *“Dersom bydelene kjøper tjenester fra ideelle organisasjoner sikrer de erfaringen fra blant annet sentrumsarbeidet og annet arbeid med målgruppen”*.

Både innbyggere og deres pårørende kan vegre seg for å oppsøke spesifikke tilbud på grunn av stigma og skam, og det er mange fordommer knyttet til mennesker med rusproblemer. Et tiltak i desentraliseringsarbeidet kan være informasjon rettet mot større deler av befolkningen i bydelen. Her kan ideelle og det offentlige samarbeide, for eksempel gjennom samskaping.

⁵ Legemiddelassistert rehabilitering (LAR)

Finansierings- og samarbeidsformer

Bydelene har ulik erfaring med anskaffelser og forpliktende samarbeid med ideelle organisasjoner. De ideelle organisasjonene har også begrenset kjennskap til bydelene, og det kan være utfordrende å finne riktige kontaktpersoner for samarbeid. Enkelte kontakter ble etablert gjennom prosjektet «Desentralisering og samskaping» som Velferdsetaten initierte. I de andre samskapingstiltakene er det mer tilfeldig hvordan bydel og ideelle organisasjon har kommet i kontakt. Flere bydeler ønsker å invitere ideelle aktører tidlig inn i prosesser for å utvikle nye prosjekter, som for eksempel boliger med tjenester.

Ideelle organisasjoner drifter både institusjoner og samlokaliserte boliger med tjenester på oppdrag fra Oslo kommune, det vil si at det er inngått gjensidig forpliktende avtaler etter anskaffelsesregeverket. Ideelle organisasjoner har kompetanse på større anskaffelser og drift av ulike lovpålagte tjenestetilbud. Dette kan være nyttig kompetanse i etablering av nye samarbeid med bydelene.

Godt rykte og tillit

Bydelene ser at ideelle organisasjoner generelt har høy anseelse og tillit blant innbyggerne. Der tjenesten ikke er lovpålagt, er de som drifter tiltaket heller ikke pålagt å dokumentere eller journalføre samhandlingen med bruker. Dette kan oppleves som mindre inngripende for brukerne, og kan gi større spillerom og fleksibilitet i tjenesteytingen. Et godt rykte blant brukerne kan gi økt bruk av tilbudet som ideelle drifter. Ideelle og byomfattende tiltak kan også gi større grad av anonymitet: *«Noen brukere vil ikke hente brukerutstyr på NAV fordi de ikke ønsker å bli gjenkjent.»*

Tilgjengelighet og gamle arbeidsmønstre

Bydelene organiserer tjenestene for innbyggere med rusproblemer forskjellig, noe som kan komplisere et samarbeid. Noen påpeker at bydelenes økonomiske press begrenser eksterne prosjekter. KS snakker om at kommunene må ut av komfortsonen for å finne løsninger på de utfordringene velferdssamfunnet står overfor i dag. *«Vi må se oss om etter nye løsninger og nye modeller for lokal velferdsproduksjon. Business as usual er ikke lenger bærekraftig.»* (Kobro 2018:10)

Det er usikkerhet om hvor godt bydelene kjenner ideelle organisasjoner og omvendt. Kunnskap om hverandres behov og ressurser er nødvendig for et godt samarbeid.

Hindre for samarbeid kan være mangel på tid, økonomi, relevans, eller at de mener andre burde være ansvarlig for å yte tjenesten enn bydel. Bydeler og ideelle organisasjoner har ulik tilnærming til å måle aktivitet og resultater. Noen fokuserer på harddata, mens andre ser på prosesser og mykere indikatorer.

Taushetsplikt kan både være både en fordel og en ulempe.

Fordeler:

- Beskyttelse av brukernes personvern: Taushetsplikt gir brukere av tjenester en trygghet ved å sikre at deres personlige informasjon ikke blir delt uten samtykke.
- Mulighet for en nøytral start: Taushetsplikt tillater at forholdet mellom bruker og tjenesteleverandør begynner uten forhåndskunnskap, noe som kan bidra til en mer åpen og tillitsfull relasjon.
- Hindrer negativ påvirkning fra tidligere erfaringer: Brukere som har hatt dårlige opplevelser med offentlige instanser, kan føle seg mer komfortable med taushetsplikt, da den begrenser informasjonsdeling med slike instanser.

Ulemper:

- Begrenser samarbeid og tilgjengelighet: Taushetsplikt kan hindre effektiv kommunikasjon og samarbeid mellom ulike tjenesteleverandører, noe som kan påvirke brukernes tilgang til nødvendige råd, veiledning og tjenester.
- Manglende helhet i tjenestetilbudet: I tilfeller der ulike tjenesteområder har taushetsplikt, kan det føre til at brukerne ikke får en helhetlig tjenesteopplevelse, spesielt når det gjelder hjemmetjenester.

Noen av fokusgruppedeltagerne mener det er en fordel med tett kontakt mellom NAV og aktivitetshus, slik at brukere lett kan få tilgang på råd, veiledning og andre tjenester fra NAV. En tilgang til NAVs tjenester kan løses på ulike måter uavhengig av hvem som drifter aktivitetshuset.

Brukermedvirkning

Bruker- og pårørendeorganisasjonene etterspør mer systematisk involvering på systemnivå hos både bydeler og ideelle organisasjoner. De påpeker behovet for tidlig deltakelse i prosesser og samskappingsprosjekter for å påvirke etableringen av prosjekter eller tiltak. Til tross for erfaring med erfaringskonsulenter i enkelte bydeler, viser fokusgruppene at det fortsatt er store behov for å utnytte erfaringskompetanse bedre i tjenesteutviklingen, både i bydelene og ideelle organisasjoner.

Pårørende

Pårørende ønsker å ivareta sin anonymitet, noe som gjør det utfordrende å benytte lokale tilbud. Pårørendeorganisasjonene søker å tilby tjenester som strekker seg over flere bydeler og kommuner. Mens noen bydeler mener dette er uproblematisk å administrere, er det fortsatt et behov for å sikre at tverrsektorielle tilbud faktisk når ut til og imøtekommer pårørendes behov på tvers av områder og bydeler. Skam og stigma knyttet til å være pårørende til en person med rusproblemer hindrer mange i å oppsøke hjelp og støtte tidlig i pårørendeperioden. Kapasitet hos brukerorganisasjoner kan gjøre at bydeler vegrer seg for å henvise pårørende til dem. Pårørendeorganisasjonene mener at pårørende kommer for sent til de, først når de har blitt helt utslitt.

For å forbedre støtten til pårørende, er det avgjørende å redusere stigmaet knyttet til å være pårørende, og å tilrettelegge for enkel tilgang til støttetjenester på tvers av geografiske områder. Bedre kommunikasjon, tidlig involvering og økt erfaringskompetanse kan bidra til å skape et mer støttende miljø for pårørende til personer med rusproblemer. Bruk av pårørendekonsulenter kan være et mulig tiltak. Oslostandard for pårørendearbeid⁶ retter seg mot alle ansatte i byens helse-, omsorgs- og velferdstjenester og skal bidra til å gjøre Oslo til en by for pårørende.

5.3 Bomiljø og bolig

Bomiljø

Bydelene er bekymret for utviklingen i en del bomiljøer der det bosettes personer med rusproblemer. De peker på at antallet kommunale leiligheter er begrenset, og lokaliseringen av disse kan skape utfordringer. Fordelen med å plassere boliger i samme nabolag er lettere tilgang

⁶ <https://www.oslo.kommune.no/helse-og-omsorg/oslostandard-for-parorendesamarbeid>

til effektive tjenester. Samtidig er det en risiko for at det utvikles subkulturer som kan forringe bomiljøet og livskvaliteten for alle beboere, inkludert barnefamilier.

Mange bydeler ser på samarbeid med ideelle organisasjoner som en mulighet til å drive nabolagsarbeid og utvikle gode bomiljøer. De ideelle organisasjonene bringer med seg innovative tilnærminger og programmer som kan bidra til å skape mer inkluderende og tryggere bomiljøer.

Bolig og oppfølging

Desentraliseringen av tilbudet til personer med rusproblemer innebærer at flere skal bo og motta tjenester i bydelene. Mange bydeler mangler både boliger og variasjon i boligtyper. Alle bydeler har behov for samlokaliserte boliger med bemannet base for å kunne gi tettere oppfølging enn de kan de kan gi gjennom ambulante tjenester.

Både når det gjelder etablering av samlokaliserte boliger med personalbase og ulike typer oppfølging i bolig, kan samarbeid med ideelle aktører være aktuelt. For noen brukere kan det være hensiktsmessig å bosette seg utenfor byen. De kan for eksempel ha ønske om avstand til rusmiljøet i byen, eller de kan ha tilhørighet eller interesse for å leve nærmere naturen. Bydelene har ikke anledning til å kjøpe egnede boliger/eiendommer utenbys. Da kan ideelle organisasjoner være en samarbeidspartner på dette området.

Ideelle organisasjonene kan også være aktuell som samarbeidspart i oppfølging av personer med omfattende rus- og somatiske helseproblemer. Dette kan både være gjennom individuelt tilpasset oppfølging i bolig, etablering av botiltak eller å bidra til å fylle eventuelle hull i det ordinære omsorgsapparatet. De ideelle har høy kompetanse og erfaring fra arbeid med denne målgruppen.

5.4 Samarbeid og samskaping

Fokusgruppeintervjuene understreket behovet for å utforske samarbeidsmuligheter og etablere samskapingsprosesser. Samarbeidet må knyttes opp til et konkret prosjekt, og dette må bygges på en felles visjon og mål for samarbeidet. Prosjektlederne fra samskapingsprosjekter sier at samskaping mellom bydeler, ideelle organisasjoner og bruker- og pårørendeorganisasjoner utvider forståelsen og tankesettet hos alle involverte parter og fremmer transparens.

Bydelsrepresentantene foretrekker samskaping og samarbeid fremfor å helt "sette ut" oppgaver til ideelle organisasjoner. Dette gir dem muligheten til å påvirke tjenestetilbudet i tråd med bydelens og brukernes behov. Samskaping muliggjør at kursen kan justeres underveis, der partene ivaretar og utvikler det som er nyttig og gir resultat.

Et utsagn fra en bydel er illustrerer dette: *“Værestedet vårt ønsker jo hjelp fra ideelle aktører, men vi vil også selv fange opp behov blant våre brukere som har behov for tjenester”.*

I noen få aktivitetshus driftet av bydel og NAV-ansatte, kan disse ansatte oppleve å komme i en dobbeltrolle. De skal både være miljøterapeut og kafévert og være NAVs representant. Tilknytning til NAV kan gi enklere tilgang til bydelens tjenester, men det kan også gjøre at enkelte brukere med negative erfaringer med NAV uteblir. Dette er noe man bør være oppmerksom på ved utvikling av nye tilbud.

Kapittel 4 beskriver samskaping som metode.

5.5 Finansiering

Finansiering er en grunnleggende faktor for samarbeid.

Drift i ideell regi innen dette fagfeltet krever ressurser. For å få god kvalitet på tjenestene trengs kompetente ansatte og økonomiske ressurser. Bydeler og ideelle organisasjoner konkurrerer ofte om de samme faggruppene med noenlunde like forventninger til lønn. Frivillige medarbeidere vil være et supplement til ansattressurser, men de vil ha behov for veiledning og oppfølging. Ideell sektor er derfor avhengig av finansiering gjennom anskaffelser eller tilskudd fra det offentlige, eventuelt supplert fra andre kilder som fond og legater.

Ideelle organisasjoner har mange gode formål som egne/innsamlede midler må finansiere. Det kan derfor være begrenset hva ideell kan bidra med i et samskapingsprosjekt. Likevel kan det være økonomisk fordelaktig for både ideelle organisasjoner og offentlige aktører å samarbeide om prosjekter, fordi det gir tilgang til finansieringskilder som ingen av dem ville hatt alene.

Det er krevende for bruker- og pårørendeorganisasjoner å etablere samarbeidsprosjekter med bydeler på egen hånd. Et mulig grep er å inkludere bruker- og pårørendeorganisasjoner i prosjekter når det søkes om midler.

Mangel på kunnskap om anskaffelsesreglementet i bydelene kan hindre initiering av samarbeid. UKE kan gi veiledning i anskaffelsesprosesser, og Velferdsetaten kan gi veiledning om kjøp av helse- og omsorgstjenester til enkeltpersoner.

I kapittel 6 finner du en systematisk fremstilling av anskaffelser og tilskudd, og en oversikt over ulike fond og legater.

6 Økonomi

Vi vil her gi en oversikt over ulike finansieringsformer som kan benyttes når bydelene ønsker å samarbeide med ideelle organisasjoner. Fond og legater som kan være tilgjengelige for ideelle organisasjoner som supplerende finansiering i et slikt samarbeid presenteres også her.

Det er hovedsakelig to muligheter for finansiering av et tiltak dersom bydelene i Oslo ønsker å samarbeide med en ideell organisasjon, og samarbeidet inkluderer utbetaling av penger til den ideelle organisasjonen:

- Inngå en kontrakt i tråd med anskaffelsesregelverket
- Gi tilskudd gjennom en tilskuddsordning

Hva som er mest hensiktsmessig å benytte avhenger av flere momenter. Nedenfor gir vi en oversikt over hva de to samarbeidsformene innebærer, og hvilke hovedregler som gjelder.

6.1 Anskaffelser

I fokusgruppeintervjuene kom det fram at mange har for lite kunnskap om anskaffelsesreglementet. Oslo kommune har en egen etat som har kompetanse på anskaffelser (UKE) som kan bidra med råd og veiledning.

Det kreves en anskaffelse dersom tjenester er av en viss størrelse og/eller er lovpålagte, og skal utføres av ideelle organisasjoner eller andre private leverandører. Finansiering og regulering gjennom en anskaffelsesprosess gir lenger tidshorisont og mer forutsigbarhet, og mulighet for å bygge opp en tjeneste over tid. Det kan for eksempel dreie seg om samlokaliserte boliger med personalbase eller tjenester til bruker i boligen.

6.1.1 Inngå kontrakt

Dersom kommunen skal inngå kontrakt med en ideell organisasjon, må dette skje i tråd med anskaffelsesregelverket, dvs. lov og forskrift.⁷

Hva er en kontrakt

En kontrakt er en gjensidig bebyrdende avtale, dvs. en avtale der begge parter er forpliktet til å yte noe. I praksis vil ofte oppdragsgiverens forpliktelse bestå i å betale en sum penger, mens leverandøren forplikter seg til å levere en etterspurt tjeneste. Kontrakten må være skriftlig.

Ensidige tilskudd

Ensidige tilskudd omfattes ikke av anskaffelsesreglene. Når grensen mellom kontrakt og tilskudd skal trekkes, er det ikke avgjørende hva den konkrete transaksjonen er omtalt som (f.eks. anskaffelse eller tilskudd), men hvorvidt det reelt foreligger en gjensidig bebyrdende avtale. Det er flere momenter som kan være relevante i grensdragningen, og oppdragsgiveren må foreta en

⁷ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2016-06-17-73> og forskrift <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2016-08-12-974?q=forskrift%20om%20offentlige%20anskaffelser>

konkret helhetsvurdering hvor disse vurderes i sammenheng. EU-kommisjonen har i en veileder for tjenester av allmenn økonomisk interesse¹ angitt enkelte momenter som det kan tas hensyn til i en helhetsvurdering.

Følgende særtrekk taler for at man har å gjøre med en kontrakt etter anskaffelsesregelverket:

- *Formålet med kontrakten er å dekke de behovene den offentlige oppdragsgiveren har definert innenfor sitt kompetanseområde.*
- *Tjenestens karakter og måten den skal utføres på er spesifisert i detalj av den offentlige oppdragsgiveren.*
- *Det er kontraktsfestet et vederlag for tjenesten.*
- *Den offentlige oppdragsgiveren tar initiativet til å finne en leverandør som kan yte tjenesten.*
- *Kontrakten inneholder misligholdsbeføyelser ved kontraktsbrudd, for eksempel erstatning.*

Alle anskaffelser som utlyses fra Velferdsetaten, og som omhandler lovpålagte tjenester, oppfyller disse kriteriene.

Mens tilskudd gis for ett år av gangen, kan kontrakter inngås over flere år.

Det er ulike regler avhengig av hva som skal anskaffes og verdien på kontrakten. Dette er blant annet beskrevet i veileder til offentlige anskaffelser punkt 5.⁸

6.1.2 Hvordan beregner man verdien av en kontrakt?

Verdien av anskaffelsen beregnes for hele kontraktsperioden inklusiv eventuelle opsjoner. Det er ikke lov å dele opp en kontrakt for å omgå anskaffelsesreglene. For eksempel vil enkeltkjøp over en 12måneders periode vurderes samlet. Beregningen av anskaffelsens verdi er regulert i forskrift om offentlige anskaffelser § 5-4.

Terskelverdier

Terskelverdier er grensene for når de ulike delene av anskaffelsesforskriften kommer til anvendelse. Her er lenke til regjeringens nettside der du finner gjeldende terskelverdier.⁹ Teksten nedenfor tar utgangspunkt i terskelverdier gjeldende på tidspunktet veilederen ble skrevet.

Anskaffelser under kr 100.000 eksklusiv mva.

Anskaffelser med en anslått verdi under 100.000 kroner ekskl. mva. er unntatt fra anskaffelsesregelverket. Ved slike anskaffelser er det likevel viktig at oppdragsgiveren opptre ansvarlig (f.eks. ikke kjøper av bekjente, henvender seg kun til samme leverandør gjentatte ganger, har veldig utydelige bestillinger, betaler åpenbar overpris), slik at alle har tillit til at det

⁸ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/veileder-offentlige-anskaffelser/id2581234/?ch=1>

⁹ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/justerer-opp-terskelverdier/id2905378/>

offentlige gjennomfører alle anskaffelser på en hensiktsmessig måte, og sikrer konkurranse og effektiv ressursutnyttelse.

Innenfor helse- og sosialsektoren vil en slik anskaffelse typisk kunne være en avgrenset engangsanskaffelse av en vare eller tjeneste, som oftest materielt eller enkeltstående konsulenttjenester.

Anskaffelsesforskriftens del 1

Anskaffelsesforskriften del 1 gjelder:

- Anskaffelser med en anslått verdi mellom kr 100.000 og kr 1,3 mill. ekskl. mva.
- Anskaffelser av helse- og sosialtjenester mellom kr 100.000 og kr 7,8 mill. ekskl. mva.

6.1.3 Grunnleggende prinsipper i anskaffelser (anskaffelsesforskriftens del 1)

Loven og forskriftens del I inneholder ingen prosedyreregler. Oppdragsgiveren har derfor et stort handlingsrom til å organisere konkurransen på den måten hen selv mener er hensiktsmessig.

Likevel gjelder formålsbestemmelsen og de grunnleggende prinsippene. Prinsippene gir viktige føringer for hva oppdragsgiveren må passe på og hvordan hen kan opptre. De grunnleggende prinsippene er: Konkurranse, likebehandling, forutberegnelighet, etterprøvbarhet og forholdsmessighet.

For eksempel kan ikke bydelen kjøpe en tjeneste direkte fra en ideell leverandør, det følger av konkurranseprinsippet. Men bydelen kan be om tilbud kun fra ideelle leverandører dersom det er flere ideelle leverandører som kan tilby det som etterspørres. Bydelen kan for eksempel benytte seg av denne muligheten dersom de ønsker å utprøve en samarbeidsmodell i en begrenset prosjektperiode (f.eks. 3 år).

Mer informasjon om hva det innebærer at de grunnleggende prinsippene må følges, finner du i regjeringens veileder til offentlige anskaffelser.¹⁰

6.1.4 Anskaffelser av helse- og sosialtjenester over 7,8 mill kr

Anskaffelsesforskriftens del 4 – Anskaffelser av helse- og sosialtjenester med en verdi over 7,8 millioner kroner ekskl. mva. For helse- og sosialtjenester er det mange behov og hensyn som kan være vanskelig å ivareta innenfor de ordinære anskaffelsesreglene. Det er blant annet definert hva som er helse- og sosiale tjenester. Nedenfor følger eksempler på hva anskaffelsesregelverket definerer som helse- og sosiale tjenester:

- *Helse og sosialtjenesteyting (f.eks. aktivitetshus, samlokaliserte boliger med tjenester)*

¹⁰ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/veileder-offentlige-anskaffelser/id2581234/?ch=1>

- *Administrative tjenester i forbindelse med sosialtjenester*
- *Forbedring av samfunnet og støttetjenester til befolkningen (f.eks. lokalsamfunnstiltak)*
- *Arbeidskrafttjenester innen private husholdninger og husarbeid (f.eks. hjemmetjenester)*
- *Administrative helsetjenester*
- *Administrative boligtjenester*

Listen er ikke uttømmende. Det er fastsatt egne regler og utarbeidet en egen veileder for kjøp av helse- og sosiale tjenester.¹¹

6.1.5 Mulighet til å reservere konkurranser for ideelle

For at bydelen skal kunne reservere anskaffelser for ideelle organisasjoner, må vilkårene i anskaffelsesforskriften være oppfylt. De er oppfylt dersom reservasjonen *bidrar til å oppnå sosiale mål, fellesskapets beste og budsjettmessig effektivitet*. Dette må vurderes konkret for hver enkelt anskaffelse. Unntaksbestemmelsen er i forskrift om offentlige anskaffelser § 30-2a.

Departementet har laget en egen veileder for anskaffelser fra ideelle aktører før unntaket ble forskriftsregulert.¹² - “Adgangen til å reservere konkurranse om anskaffelser av helse- og sosialtjenester for ideelle leverandører”.

I veilederen er det en oversikt over *momenter som kan begrunne en sammenheng mellom bruk av ideelle leverandører og tjenetestyrelsens kvalitet*:

- *at tjenesten er en lovpålagt tjeneste*
- *at reservasjonen sikrer en god velferdsmix*
- *at tjenesten er til en gruppe brukere som har vanskelig for å bli hørt, men som ideelle aktører har gitt en stemme*
- *at ideelle leverandører vil gi mer enn den etterspurte tjenesten gjennom sin tilknytning til frivillighet*
- *Det må også vurderes om bruk av ideelle leverandører gir budsjettmessig effektivitet (se veilederen pkt. 5).*

Det kan være verdt å være oppmerksom på at det er tolkningsmomenter som tilsier at reservasjonsadgangen kun gjelder ved kjøp av tjenester som er lovpålagte, men dette er ikke avklart i praksis.

6.1.6 Dialog før konkurransene

I planleggingen av anskaffelsen, og før konkurransen gjennomføres, kan det være nyttig med dialog med ulike aktører og relevante fagmiljøer. Dette kan gi verdifulle innspill før konkurransegrunnlaget blir ferdigstilt, og kan gjøre leverandørene i stand til å dekke behovene på en bedre måte. Difis veileder for kjøp av helse- og sosialtjenester sier følgende om dette:

¹¹ <https://anskaffelser.no/verktoy/veiledere/veileder-kjop-av-helse-og-sosialtjenester>

¹² <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/veiledning-om-hvordan-oppdragsgiver-kan-vurdere-om-det-er-adgang-til-a-reservere-konkurranse-om-anskaffelser-av-helse-og-sosialtjenester-for-ideelle-leverandorer/id2582864/>

Aktuelle problemstillinger å ta opp i en slik dialog kan være:

- Informasjon om oppdragsgivers behov
- Vurderinger knyttet til gevinster og kostnader i helhetlig sammenheng og lengre perspektiv
- Hva finnes tilgjengelig i markedet av ulike tjenestetilbud og alternative måter å løse behovene på
- Innsyn i tjenesteutøvelse: Innspill fra leverandører om deres vurdering av tjenestens kvalitet, endringer i brukers behov og kostnader
- Innspill om forhold som har stor betydning for kvalitet og pris ved en fremtidig anskaffelse
- Innspill om hva som kan være hensiktsmessige kvalitetsindikatorer og måle- og rapporteringsrutiner i kontraktsfasen
- Hvordan gi rom for å implementere nye løsninger/justeringer gjennom kontraktsperioden?
- Eventuelt å avdekke behov for å utvikle nye løsninger gjennom et forsknings- og utviklingsprosjekt

Det er lov å ha dialog med markedet så lenge du behandler leverandørene likt, unngår å gi urimelig konkurransefordel og ikke røper forretningshemmeligheter. Det er flere måter å gjennomføre dialogaktiviteter på. Se veiledning om dialog med markedet på anskaffelser.no.¹³ Her kan du blant annet lese mer om *dialogpreget konkurranse og markedsdialog*. Du kan også lese mer om *innovative anskaffelser* [her](https://anskaffelser.no/innovative-anskaffelser-hovedside).¹⁴

6.2 Tilskudd

Tilskudd blir i Oslo kommune definert til å være “*ensidige kommunale pengeytelser som gis på grunnlag av søknad fra en enkeltperson og andre private rettssubjekter (som selskaper, stiftelser og foreninger og andre sammenslutninger)*” (Rundskriv 10/2003: Regler for tilskuddsforvaltningen- instruks om utforming av tilskuddsordninger i Oslo kommune).

Tilskudd gis uten krav til gjenytelse fra den annen part. Søknader behandles etter kriterier og retningslinjer som er fastsatt på forhånd, og tildelingen av midler skjer i henhold til forvaltningslovens regler om saksbehandling. Selv om det ikke er krav til gjenytelse, settes det vilkår i tilsagnsbrevet som mottaker plikter å følge.

Byrådssak 143/ 12 Oslo kommune - Behandling av tilskudd gjør en gjennomgang av lover, regler og praksis knyttet til behandling av kommunens tilskuddsbevilgninger. Lov om forskrift om offentlige anskaffelser og tilskudd som vurderes som offentlig støtte blir gjennomgått i den omtalte byrådssaken.

¹³ <https://anskaffelser.no/anskaffelsesprosessen/anskaffelsesprosessen-steg-steg/avklare-behov-og-forberede-konkurransen/lage-konkurransestrategi/kartlegging-og-dialog-med-markedet/dialog-med-markedet/regler-dialog-med-markedet>

¹⁴ <https://anskaffelser.no/innovative-anskaffelser-hovedside>

6.2.1 Oslo kommunes tilskuddsordning for frivillige og ideelle organisasjoner

Velferdsetaten forvalter Oslo kommunes tilskudd til frivillige og ideelle organisasjoner på helse- og sosialområdet. Dette er en tilskuddsordning som vanligvis utlyses i mars med søknadsfrist i april, for påfølgende år. Tilskuddsordningen inngår som en del av budsjettprosessen i kommunen og bevilges for ett år av gangen. På tilskuddsordningen kan frivillige og ideelle organisasjoner søke midler til tidsavgrensede prosjekter eller til drift av tiltak eller organisasjonen på helse- og sosialområdet. En relativt stor andel av tilskuddsmidlene går til ulike tiltak på rusfeltet, herunder blant annet ulike desentraliserte møtesteder/ aktivitetssentre drevet av ideelle organisasjoner i samarbeid med ulike bydeler i Oslo.

Mer informasjon om ordningen, herunder retningslinjer, søknadsskjema og kontaktinformasjon i Velferdsetaten ligger på nettsiden.¹⁵

6.2.2 Tilskudd forvaltet av bydelene

Dersom bydeler ønsker å dele ut tilskudd til ideelle organisasjoner, må de forholde seg til regelverket for tilskudd i Oslo kommune (se over). Den viktigste instruksjonen er *“Regler for tilskuddsforvaltning – Instruks om utforming av tilskuddsordninger i Oslo kommune, Byrådssak 308/02”*, vedtatt av bystyret 18.12.2002, sak 503. Instruksjonen gir en felles struktur for tilskuddsordninger i kommunen og er en intern retningslinje for bruk for virksomhetenes utarbeidelse og forvaltning av tilskuddsordninger. Tilskuddsinstruksjonen omfatter tilskudd av midler bystyret bevilger, og hvor fullmakten til å fordele midlene videre er delegert til byrådet/bydelen.

Her er noen viktige regler for forvaltning av tilskuddsordninger i Oslo kommune som din bydel må ta hensyn til dersom dere etablerer en tilskuddsordning:

- *Enhver ordning skal ha bestemmelser om tildeling, varighet, forvaltning og kontroll av ordningen. Regelverk om tilskuddsordninger bør ha en tittel. Det må ved utformingen av tilskuddsordningene påses at kravene i forvaltningsloven og offentlighetsloven blir fulgt. Der varigheten forutsettes å gå utover budsjettperioden, må det tas forbehold om at bystyrets bevilgning gis på det tidspunktet.*
- *Det skal henvises til lov, forskrift eller vedtak som er grunnlaget for tilskuddsordningen, og formålet med ordningen skal komme tydelig fram.*
- *Informasjon om ordningen må kunngjøres slik at man når målgruppene.*
- *Det skal brukes likt søknadsskjema med like krav til dokumentasjon og søknadsdokumentasjon skal kontrolleres i hht. krav i tildelingsreglene*

Kontroll av midlene/vilkår:

- *Bydelen skal følge opp bruken av tilskuddsmidlene og se at midlene er brukt i tråd med søknad og formålet for tilskuddsordningen. Muligheten til å styre tildelingen av*

¹⁵ <https://www.oslo.kommune.no/tilskudd-legater-og-stipend/tilskudd-innen-helse-og-sosialomradet>

tilskuddsmidler slik at de anvendes etter formålet, skjer i praksis ved at det knyttes forbehold (vilkår) til vedtaket.

- *Det skal stilles vilkår om kontroll med hensyn til anvendelsen av midlene og klart fremgå at misbruk kan medføre krav til tilbakebetaling og ansvar. Det skal stilles krav til regnskap og rapport for bruken av midlene. Her skal det stilles krav om revisorattest for tilskudd over 200 000. Bydelen skal ha adgang til innsyn og kontroll i bruken av midlene, og det skal stilles krav om tilbakeføring av ubrukte midler og/eller midler ikke anvendt til formålet.*
- *Vedtaket om tildeling eller avslag på søknaden er et enkeltvedtak, jfr fvl2, første ledd, bokstav b. Ved tildeling av tilskudd står man ofte overfor den situasjonen at det ikke er nok til alle som fyller betingelsene for å få godene og gjerne vil ha dem.*
- *Det skal opplyses om at den som får avslag, eller der søknaden ikke innvilges fullt ut, har rett til å klage på vedtaket etter forvaltningslovens §28.*

Tilskuddsforvaltningen skal også følge økonomireglementet i kommunen/bydelen, se særlig punkt 2,4 om fremleggelse av skatteattest for merverdiavgift og skatt.

Dersom bydelen din ønsker å etablere en tilskuddsordning rettet mot personer med rusproblemer, kan dere ta kontakt med Avdeling for anskaffelser og tilskudd i Velferdsetaten for råd og veiledning.

6.2.3 Statlige tilskudd til kommuner og bydeler

Helsedirektoratet forvalter mange tilskuddsordninger som kommunene/bydelene kan søke på innenfor rus/psykisk helse etc.¹⁶

Enkelte av tilskuddsordningene under forvaltes av statsforvalteren.¹⁷

Kommunalt rusarbeid, Statsforvalteren

Tilskuddsordningen skal bidra til bedret livskvalitet, mestring og mulighet for en aktiv og meningsfull tilværelse for personer med rusmiddelrelaterte problemer og deres pårørende.

Oppfølging av voksne med behov for langvarig oppfølging og sammensatte tjenester, Statsforvalteren

Målet med ordningen er å styrke tilbudet til personer med langvarige og sammensatte tjenestebehov gjennom å etablere helhetlige, samtidige og tverrfaglige tjenester fra ulike nivåer og sektorer. I tilskuddsordningens prioritering 2 inngår og samhandling og tilbud til pasienter med særlig krevende og samtidige hjelpebehov.

¹⁶ <https://www.helsedirektoratet.no/tilskudd>

¹⁷ <https://www.statsforvalteren.no/nb/oslo-og-viken/tilskudd/>

Oppfølging av barn og unge med psykiske helseutfordringer og rusmiddelrelaterte problemer, Statsforvalteren

Målet for ordningen er å styrke tilbudet til barn og unge som har behov for langvarig, tilpasset og/eller sammensatt oppfølging. Tilskuddet skal stimulere til helhetlige tjenester og forpliktende samhandling mellom ulike nivåer og sektorer: mellom kommune og spesialisthelsetjenester, mellom kommunale tjenester og gjennom interkommunalt samarbeid.

Rådgivnings-, støtte- og veiledningstjenester innen psykisk helse, rus og vold, Helsedirektoratet

Formålet med tilskuddet er å lette livssituasjonen, eller styrke evnen til å håndtere den, for mennesker som opplever vansker knyttet til psykisk helse, rus og vold. Tilskuddsordningen retter seg fortrinnsvis mot telefontjenester, chat, o.l., men rådgivnings-, støtte- eller veiledningstjenester i andre former kan også gis tilskudd.

Helhetlig støtte til pårørende med krevende omsorgsoppgaver, Helsedirektoratet

Tilskuddsordningen skal bidra til å bedre pårørendes situasjon gjennom å styrke pårørendearbeid på individ-, tjeneste- og systemnivå.

Etablering og utvikling av kommunale frisklivs-, lærings- og mestringstilbud, Helsedirektoratet

Tilskuddsordningen skal stimulere kommunene til etablering og videre utvikling av kommunale frisklivs-, lærings- og mestringstilbud som bidrar til å fremme helse og livskvalitet, forebygge sykdom, tidlig intervensjon, og til at brukerne lærer å mestre livet med sykdom.

Kompetanse- og tjenesteutviklingstilskudd, Helsedirektoratet

Målet er å bidra til å redusere mangelen på personell med relevant fagutdanning i omsorgstjenesten, og legge til rette for en bærekraftig omsorgstjeneste. Midlene skal bidra til at kommunene setter i verk kompetansehevende tiltak og utviklingsarbeid ut fra lokale forutsetninger og behov, i tråd med tillitsreformen. Videre skal midlene bidra til at kommunene organiserer tjenester, oppgaver og ansvar på en måte som sikrer best mulig utnyttelse av tilgjengelig personell og kompetanse. Strategisk kompetanseplanlegging er en viktig forutsetning for dette arbeidet.

Tilskudd til utvikling av sosiale tjenester i NAV-kontoret, NAV

Formålet med tilskuddsordningen er å stimulere til utvikling av de sosiale tjenester og tiltak i kommunene etter sosialtjenesteloven. Det overordnede målet med denne tilskuddsordningen er å skape et helhetlig og samordnet tjenestetilbud tilpasset brukernes behov. Forvaltes av Statsforvalteren.

6.2.4 Statlige tilskudd til ideelle organisasjoner

Eksempler på tilskudd fra helsedirektoratet som kan søkes av ideell sektor:

Grunntilskudd til institusjonsbaserte tilbud for personer med rusmiddelproblemer og/eller erfaring fra salg og bytte av seksuelle tjenester¹⁸

Tilskuddsordningen skal støtte opp om organisasjoner som driver institusjonsbaserte dag- og døgntilbud utenfor spesialisthelsetjenesten. Formålet med tilskuddsordningen er å bidra til at personer med rusmiddelproblemer eller med erfaring fra salg og bytte av seksuelle tjenester, oppnår bedret livskvalitet, mestring og mulighet for aktiv og meningsfull tilværelse.

Aktivitetstilbud for personer med rusmiddelproblemer, psykiske helseproblemer og/eller erfaring fra salg og bytte av seksuelle tjenester, Helsedirektoratet¹⁹

Tilskuddsordningen skal bidra til at personer med rusmiddelproblemer, psykiske helseproblemer og/eller erfaring fra salg og bytte av seksuelle tjenester deltar i aktiviteter med sikte på bedret livskvalitet, mestring og mulighet for en aktiv og meningsfull tilværelse.

Frivillig rusmiddelforebyggende og spilleavhengighetsforebyggende innsats²⁰

Tilskuddsordningen skal gjennom støtte til forebyggende tiltak og rusmiddelpolitisk påvirkningsarbeid bygge opp under frivillig sektors rusmiddel- og spillavhengighetsforebyggende innsats.

6.2.5 Statlige tilskudd til bruker- og pårørendeorganisasjoner

Eksempler på tilskudd fra helsedirektoratet som kan søkes av bruker- og pårørendeorganisasjoner:

Driftstilskudd til frivillige rusmiddelpolitiske organisasjoner²¹

Tilskuddsordningen skal stimulere til frivillig, ruspolitisk engasjement og aktivitet både på nasjonalt og lokalt nivå, med det formål å redusere forbruk av rusmidler og skader forårsaket av rusmidler.

Driftstilskudd til bruker- og pårørendeorganisasjoner²²

Tilskuddsordningen skal bidra til å integrere bruker- og/eller pårørendemedvirkning i helse- og omsorgstjenestens utvikling og kvalitetsforbedring av tjenestetilbud innen psykisk helse-, rusmiddel-, og voldsfeltet.

¹⁸ <https://www.helsedirektoratet.no/tilskudd/grunntilskudd-til-institusjonsbaserte-tilbud-for-personer-med-rusmiddelproblemer-og-eller-erfaring-fra-salg-og-bytte-av-seksuelle-tjenester>

¹⁹ <https://www.helsedirektoratet.no/tilskudd/aktivitetstilbud-for-personer-med-rusmiddelproblemer-psykiske-helseproblemer-og-eller-erfaring-fra-salg-og-bytte-av-seksuelle-tjenester>

²⁰ <https://www.helsedirektoratet.no/tilskudd/frivillig-rusmiddelforebyggende-og-spilleavhengighetsforebyggende-innsats>

²¹ <https://www.helsedirektoratet.no/tilskudd/driftstilskudd-nasjonal-grunnstotte-til-frivillige-rusmiddelpolitiske-organisasjoner>

²² <https://www.helsedirektoratet.no/tilskudd/bruker-og-parorendearbeid-innen-rus-og-psykisk-helsefeltet>

6.3 Fond og legater

Ideelle organisasjoner har mulighet til å søke ulike stiftelser, fond og legater. Disse fungerer mye likt, men kan ha forskjellige formål-, søke- og tildelingsprosesser. Her nevnes bare de største, men det finnes en egen legathåndbok ([Legathåndboken.no](https://legathandboken.no)) som de som er interessert kan utforske nærmere.

6.3.1 Stiftelsen DAM

Stiftelsen DAM (dam.no)²³ støtter prosjekter med helseformål. Det betyr blant annet arbeid for økt deltakelse og likestilling for funksjonshemmede, forebyggende helsearbeid, rehabilitering, habilitering, omsorgsarbeid og folkehelsearbeid.

- For å søke om støtte må man være tilknyttet en godkjent søkerorganisasjon.²⁴
- Det er organisasjonen som sender inn søknaden og står ansvarlig for prosjektet.
- Det kan søkes om flere programmer.

Programmet Helse

Programmet Helse har ingen søknadsfrist, slik at søknader kan sendes når som helst og behandles fortløpende. Alle søknader får svar maks 45 dager etter at de er sendt inn.

Gjennom programmet Helse kan du søke om mellom 40.000 og 400.000 kroner.

Formålet med Helse er å støtte tidsavgrensede helseprosjekter og -tiltak rettet mot målgrupper i Norge som fremmer levekår, fysisk og psykisk helse, mestring, livskvalitet eller sosial deltakelse.

Programmet Utvikling

Programmet Utvikling har én utlysning i året. Søknadsprosessen for Utvikling gjennomføres i to trinn. Første trinn er en kortfattet skissesøknad. De høyest rangerte søknadene inviteres til å sende inn full søknad.

Gjennom Utvikling kan du søke om mellom 400.000 og 1.500.000 kroner. Dersom du skal søke om mindre prosjekter kan du søke gjennom programmet.

Formålet med Utvikling er å støtte tidsavgrensede helseprosjekter og -tiltak rettet mot målgrupper i Norge som fremmer levekår, fysisk og psykisk helse, mestring, livskvalitet eller sosial deltakelse.

Programmet Forskning

Programmet Forskning har én utlysning i året.

Søknadsprosessen for Forskning gjennomføres i to trinn. Første trinn er en kortfattet skissesøknad. De høyest rangerte søknadene inviteres til å sende inn utvidet søknad.

²³ <https://dam.no/>

²⁴ <https://dam.no/organisasjoner/>

Forskningsprogrammet finansierer forskning i tråd med formålet som er i regi av en norsk, forskningsansvarlig institusjon. Alle søknader må fremmes i samarbeid med en søkerorganisasjon hos Stiftelsen Dam.

Formålet er støtte til helseforskning rettet mot målgrupper i Norge og som bidrar til å fremme levekår, fysisk og psykisk helse, mestring, livskvalitet eller sosial deltakelse.

Det omfatter blant annet arbeid for økt deltakelse og likestilling for funksjonshemmede, forebyggende helsearbeid, rehabilitering, habilitering, omsorgsarbeid og folkehelsearbeid.

Et hovedmål er å knytte forskning tettere opp mot de helseutfordringer innbyggerne i Norge møter.

6.3.2 Unistiftelsen, Sparebankstiftelsen og Gjensidigestiftelsen

De tre store stiftelsene - Unistiftelsen, Sparebankstiftelsen og Gjensidigestiftelsen har tradisjonelt delt ut midler til sosiale formål. Det kan være enklest å få tilskudd til tiltak for unge, og til avgrensede prosjekter – gjerne investeringer eller engangsbeløp. Drift kan være krevende å få støtte til. Stiftelsene forventer ofte egenandel fra søker og at det er en plan for hva som skal skje med prosjektet når prosjektperioden er over. Søknaden bør forankres i egen organisasjon.

Stiftelsen UNI

Stiftelsen UNI er en stiftelse med ideelt formål å fremme allmennyttig virksomhet innen skade- og miljøvern, for derved å bidra til en trygg utvikling i det norske samfunnet. Stiftelsens bidrag skal i første rekke være økonomisk støtte til prosjekter og påskjønnelse til institusjoner og enkeltpersoner.

Alle søknader blir behandlet **fortløpende** i forhold til fastsatte styremøter, vanligvis 6 ganger i året.

Stiftelsen UNI vil gjerne være sponsor for allmennyttige prosjekter innen skadevern og miljøvern. Dette gjelder særlig prosjekter som vanskelig lar seg finansiere gjennom normale kanaler. I søknadsskjemaet som må benyttes er menneskevern generelt og rusrelatert menneskevern spesielt, en kategori som kvalifiserer for søknad. Søknaden må sendes elektronisk til [stiftelsen-uni.no](https://www.gjensidigestiftelsen.no/).

Gjensidigestiftelsen

Gjensidigestiftelsen²⁵ skal gjennom gavetildelinger fremme trygghet, helse og andre allmennyttige formål i samsvar med stiftelsens grunnverdier, som er «Forebyggende – Utviklende – Aktivitetsskapende – Samfunnsbyggende». Utdelingene spenner vidt, fra lokale dugnadsprosjekter til større landsomfattende satsinger som går over flere år.

Stiftelsens utdelinger forgår innen tre hovedområder. Disse områdene er avgjørende for livskvalitet, og dermed også med på å understøtte målet om å skape gode liv i et trygt samfunn. Fram mot 2030 vil følgende områder være hovedprioritet:

- Gode inkluderende lokalsamfunn

²⁵ <https://www.gjensidigestiftelsen.no/>

- God psykisk og fysisk helse
- God beredskap, forebygge og redde liv og verdier

Sparebankstiftelsen DNB

Sparebankstiftelsen DNB²⁶ støtter primært tiltak for barn og unge under 25 år. De gir støtte til prosjekter knyttet til kunst og kultur, nærmiljø og kulturarv, natur og friluftsliv og idrett og lek. Innenfor de fire formålsområdene støtter de tiltak som har verdi over tid, er åpne og tilgjengelige og ønsket av mange i lokalmiljøet, treffer barn og unge, er tuftet på frivillig engasjement og skalper aktivitet, engasjement og tilhørighet. De oppfordrer til samarbeid, gjerne på tvers av sjangre og grener. At flere i lokalmiljøet er engasjert i det samme prosjektet er positivt. Vi spleiser også gjerne med andre bidragsytere.

Det kan være krevende å få tilskudd til rusrelaterte tiltak eller til drift. Det kan derfor være en fordel å ta kontakt med det aktuelle legat/stiftelse, beskrive prosjektet og få råd om hvordan man bør gå fram og hva man kan søke om. Bygge relasjon til stiftelsen. De større ideelle organisasjonene har egne folk som jobber med dette.

Stiftelsene vil ofte være opptatt av å måle effekt av tiltaket de gir tilskuddet sitt til, at målgruppen er tydelig definert, at søknaden er «genuin» heller enn korrekt (viktig at søknaden formuleres av de som skal gjennomføre tiltaket fordi det gir nærhet til tematikken i søknaden/fremstillingen av behovet for tilskudd).

²⁶ https://sparebankstiftelsen.no/sok-stotte-til-ditt-prosjekt/?gclid=EAlaIqobChMI2ZPygeqo_QIV-_3VCh0PRAnZEAAYASAAEgLYOvD_BwE

6.4 Risiko for at ytelser fra det offentlige til ideelle oppfattes som statsstøtte

I noen tilfeller vil offentlig kompensasjon av helse- og sosialtjenester utgjøre såkalt offentlig støtte. Dette gjelder spesielt hvis ytere av helse- og sosialtjenester kompenseres i form av tilskudd eller direkteanskaffelser.

Vilkårene for at kompensasjonen du gir skal utgjøre offentlig støtte etter EØS-avtalen artikkel 61 (1) er at:

1. kompensasjonen innebærer en økonomisk fordel (støtte)
2. støttemottaker må være et foretak (drive økonomisk aktivitet)
3. støtten må være gitt av offentlige midler
4. støtten må være selektiv (favorisere bestemte foretak eller produksjonen av bestemte varer)
5. støtten må kunne vri eller true med å vri konkurransen
6. støtten må påvirke samhandelen

Hvis *alle* vilkårene er oppfylt, er det snakk om offentlig støtte. Da er kompensasjonen i utgangspunktet ulovlig. Hvis ett av vilkårene ikke er oppfylt, er det ikke snakk om offentlig støtte.

En rekke unntak tillater støtte for å fremme viktige samfunnshensyn. Hvis et tiltak er omfattet av et slikt unntak, sier man at støtten er forenlig med EØS-avtalen. I utgangspunktet skal støtte som kan være lovlig meldes ("notifiseres") til og godkjennes av ESA før den kan utbetales. Det finnes imidlertid flere unntak fra notifikasjonsplikten.

Hvis ESA skulle komme til at det er utbetalt ulovlig offentlig støtte, må støttemottaker tilbakebetale støtten med renter. Reglene om notifikasjon, klage, tilbakebetaling med videre følger av ESAs prosedyreregler. Prosedyrene er beskrevet i regjeringens veileder kap. 7 og 8.

Dersom det skulle vise seg at støtten ikke er forenlig med EØS-avtalen betyr det i praksis at det er den frivillige eller ideelle organisasjonen som bærer risikoen ved at et tilskudd eller direkteanskaffelse blir vurdert som statsstøtte.

7 Litteraturliste

Johannesen/Solvoll, 2019: *Urbane nomader – om veien fra bostedsløshet til bolig*. Velferdsetaten, Oslo kommune

Kobro, red. 2018: *La oss gjøre det sammen, håndbok i lokal samskapende sosial innovasjon*. KS, Høgskolen i Sørøst-Norge, SoCentral, Roskilde Universitet og Viden til Velfærd, 2.opplag.

Oslo kommune, Velferdsetaten 2021: *Evaluering av prosjekt "Desentralisering og samskaping"*

Røiseland/Lo, 2019: *Samskaping – nyttig begrep for norske forskere og praktikere?* Norsk Statsvitenskapelig tidsskrift. Nr 1-2019, s.51-58.

Til kapittel 5 Finansieringsformer:

Lov om offentlige anskaffelser (anskaffelsesloven), 1968, sist endret juni 2023: Lovdata.no

Forskrift offentlige anskaffelser (anskaffelsesforskriften, 2017, sist endret mars 2022: Lovdata.no

Veileder til reglene om offentlige anskaffelser (anskaffelsesforskriften), sist endret 2018: Regjeringen.no

Difi 2018: *Veileder i anskaffelse av helse- og sosiale tjenester*. Anskaffelser.no

Nærings og fiskeridepartementet, 2018: *Veiledning om hvordan oppdragsgiver kan vurdere om det er adgang til å reservere konkurranser om anskaffelser av helse og sosiale tjenester*. Anskaffelser.no

Veileder i dialog med markedet. Anskaffelser.no

Veileder for kontraktsoppfølging av offentlige anskaffelser

Retningslinjer for Oslo kommunes tilskudd til frivillige og ideelle organisasjoner på helse og sosialområdet. Revidert 2021.

Byrådssak 308/02: *Regler for tilskuddsforvaltning – instruks om utforming av tilskuddsordninger i Oslo kommune*.

8 Vedlegg

8.1 Intensjonsavtale mellom Sarpsborg kommune og Kirkens Bymisjon

Sarpsborg
kommune

Intensjonsavtale

Partene

Parter i denne intensjonsavtalen er Sarpsborg kommune (SK) og Kirkens Bymisjon (KB).

Intensjon

Partene inngår med dette en intensjonsavtale om utvikling av et nærmiljøtiltak i rammen av et Nabolagshus i Sarpsborg kommune/Østre bydel. Tiltaket skal bygge på avtalen mellom kommunen og Kommunal- og distriktsdepartementet, hvor *hovedmålet for satsingen er å bedre levekårene, utvikle bydelen og gi varige endringer*. Videre vil utviklingen av tiltaket basere seg på målsettingene i de tre innsatsområdene i områdesatsningen for Østre bydel; *bo, jobbe og oppleve*.

Samskaping

Partene har en intensjon om å utvikle et samskapingsprosjekt hvor SK og KB går sammen som likeverdige partnere i det aktuelle tiltaket.

Med begrepet «*samskaping*» forstår partene dette som *en prosess hvor man som likeverdige partnere fra henholdsvis offentlig og ideell sektor skal skape en verdi sammen som bidrar konstruktivt i forhold til en utfordring i kommunen*.

For å lykkes med dette er partene enige og forpliktet på følgende:

- Å utvikle en åpenhet hvor man deler kunnskap, erfaringer og ressurser, for å finne frem til nye og innovative løsninger.
- Å være tydelig og bevisst på egne og hverandres fortrinn, spesielle ressurser, muligheter og fordeler. Dette fordrer at man går sammen om å dele disse og vurdere hvordan de kan utnyttes til beste for prosjektet. Kan ikke partene sannsynliggjøre at man har fortrinn som utfyller hverandre i forhold til utfordringen, skal det velges en annen metode enn samskaping.
- Å etablere en organisasjon/struktur for prosjektet som ivaretar og realiserer målsettingen om at partene skal være likeverdige.
- Å gjennomføre prosjektet som aktive partnere med gjensidig ansvar for resultatet.

Forprosjektfase

Partene har besluttet å etablere en forprosjektfase i perioden 26.10.23 – 01.04.24.

- Forprosjektet skal gjennomføres av en arbeidsgruppe bestående av: [REDACTED]

Sarpsborg
kommune

- Forprosjektet skal bygge videre på Sarpsborg kommunes prosess med Kommunal- og distriktsdepartementet vedrørende områdesatsningen, og ta utgangspunkt i dokumentasjon og føringer herfra.
- Forprosjektet skal gjennomføre en Workshop i Sarpsborg 12. januar 2024 hvor partene bl.a. jobber med:
 - å skape felles forståelse av samskaping.
 - å skape en felles forståelse for utfordringer, muligheter og levekår i Østre bydel.
 - å skape en felles forståelse for oppdraget og innsatsområder formulert i intensjonsavtalen mellom SK og Arbeids- og distriktsdepartementet.
 - å skape felles forståelse for hva et Nabolagshus er/kan være og hvordan KBs modell for dette kan tilpasses forutsetningene i Østre bydel.
 - å kartlegge potensielle komplementære/utfyllende ressurser og muligheter hos SK og KB i forhold til utvikling av nabolagshus i Østre bydel
- SK legger ut en Intensjonskunngjøring på Doffin (Database for offentlig anskaffelse) innen 20.11.23. I kunngjøringen skal det bl.a. fremgå at SK har intensjon om å inngå et samskappingsprosjekt med KB inkludert en faglig begrunnelse for dette.
- SK intensiverer arbeidet med bruksendring, nødvendig rehabilitering og tilpasninger av huset i Østre bydel. Målsetting om at huset stilles til disposisjon for prosjektet senest 01.05.24.
- Arbeidsgruppen lager en kort prosjektbeskrivelse som inkluderer bakgrunn, mål, målgruppe, aktiviteter, tilbud....
- Arbeidsgruppen enes om forslag til samarbeidsavtale mellom partnerne innen 15.03.24
- Forprosjektet er en intern prosess mellom og hos partene, og eventuell ekstern eksponering på medias ulike plattformer eller ved andre kanaler skal styres av SK v/ [REDACTED]

Samarbeidsavtale

Når endelig konsept/tiltak er besluttet og forankret hos respektive partnere er intensjonen at SK og KB undertegner en samarbeidsavtale som ivaretar tydelige ansvarsforhold i organisering, ledelse og gjennomføring. Intensjonen er at partene undertegner samarbeidsavtalen innen 01.04.24, og at avtalen har en tidshorisont på 3-5 år.

Oslo 15.11.23

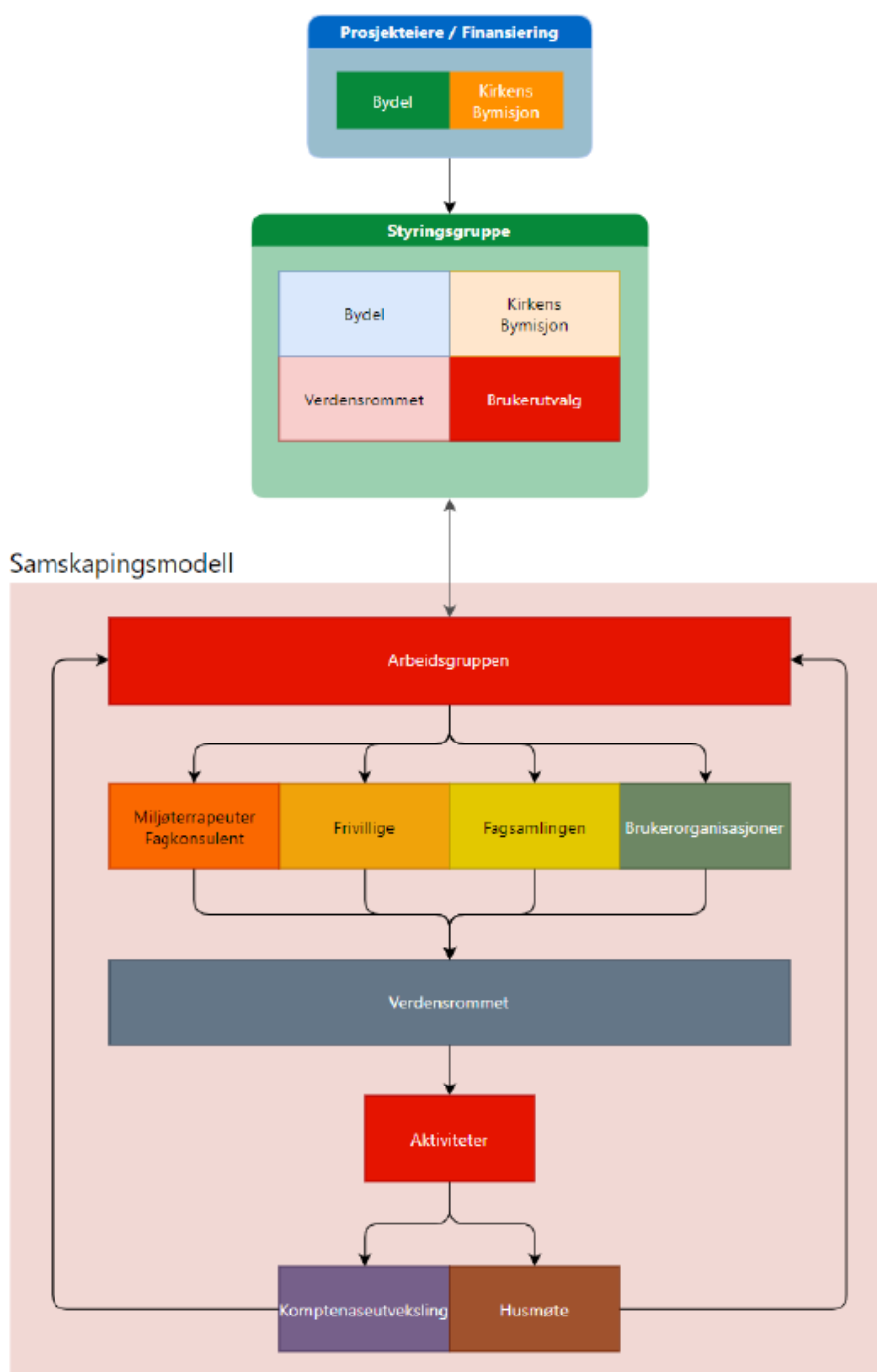
Sarpsborg kommune

Kirkens Bymisjon

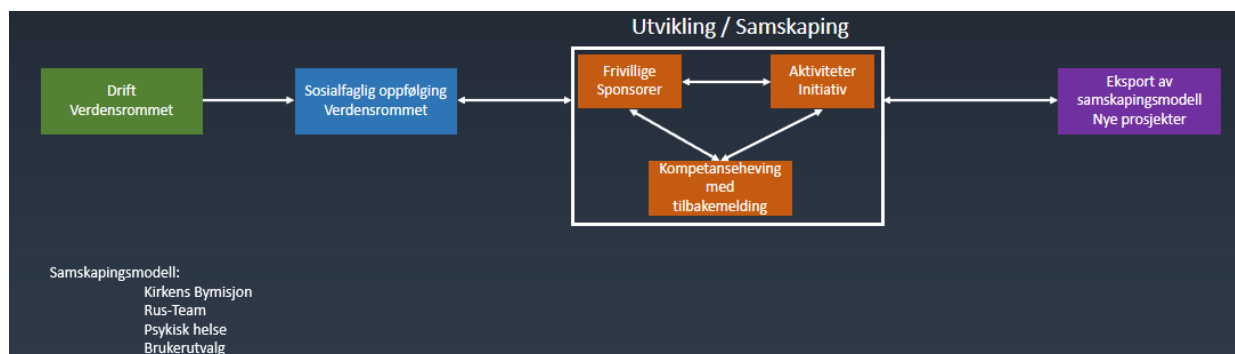
Nora Blaasvær

Regionsdirektør Øst

8.2 Modell for evaluering av samskapingsprosessen ved Verdensrommet i Bydel Alna

Oversikt:

Resten av evalueringsoversikten, der hver enkelt del blir gjennomgått, kan fås ved å henvende deg til Synnøve Seljeflot i Velferdsetaten.

Oslo

Rapporten er utarbeidet i regi av
PRIOslo/Velferdsetaten i samarbeid med
Arbeidsgruppe Tjenester og Kirkens Bymisjon.
Kontaktperson: Synnøve Seljeftot

Ferdigstilt: 15.02.2024

Foto: Liz Palm, Dröfn Grimsdottir, Norunn
Hexeberg, Synnøve Seljeftot og Monica Strømdahl

